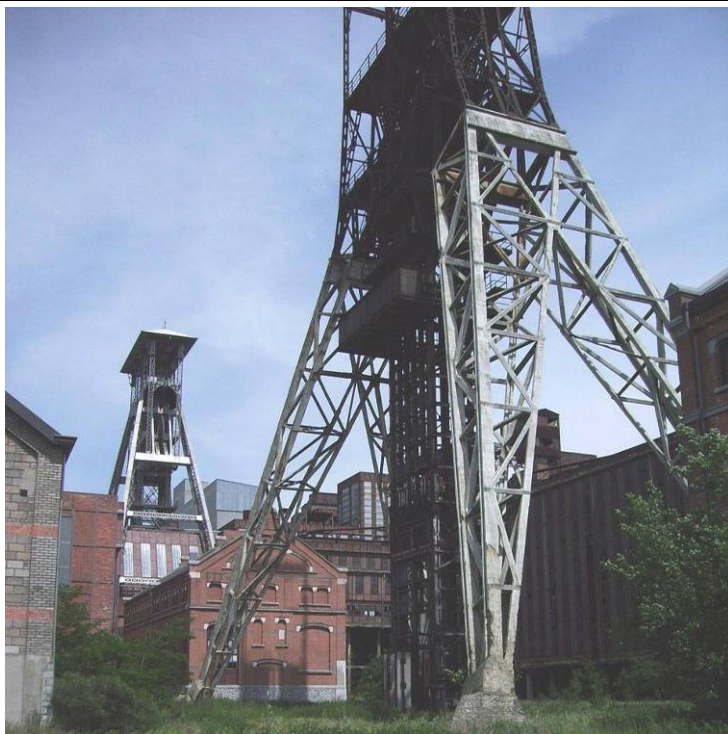

siwE NIEUWSBRIEF

Nr. 53
november-december
2009

Nieuwsbrief van het STEUNPUNT voor
INDUSTRIEEL en WETENSCHAPPELIJK
ERFGOED vzw

ISSN 1379-0420

Zicht op de steenkoolmijn van Beringen. Twintig jaar geleden (28 oktober 1989) werd ze gesloten en dat wordt heden uitgebreid herdacht door het Vlaams Mijnmuseum, Het Vervolg, de Erfgoedcel Mijnerfgoed en andere lokale erfgoedactoren. (Foto A. B.)

Redactieadres: SIWE vzw - Stapelhuisstraat 15 – 3000 Leuven. Tel.: 016.584342
e-mail: info@siwe.be Website: www.siwe.be Verschijnt tweemaandelijks.
Verantwoordelijke uitgever: Patrick Viaene – Land van Waaslaan 156 – 9040 Gent.
Redactie: Patrick Viaene, m.m.v. Bruno De Corte, Robin Engels en Karel Haustraete
Eindredactie: het SIWE-team / Vormgeving: Alex Baerts / Druk: Theo Veugelen, Lubbeek
Afgiftekantoor: 3360 Bierbeek – erkenningsnr.: P209286 – PB nummer: BC1608

VOORWOORD

Drukke tijden mag je dit wel noemen. Niet alleen de SIWE activiteitenkalender en de ontelbare activiteiten uit het werkveld, waarover door deze SIWE-nieuwsbrief geïnformeerd wordt, getuigen hiervan. SIWE vzw zelf is ook steeds intensiever aanwezig in het IWE-werkveld in Vlaanderen en Brussel. Een steeds meer doorgedreven vorm van netwerking is het gevolg hiervan. We proberen dus flink ons beste beentje voor te zetten om u enige klaarheid te brengen in het versnipperde veld van het industrieel en wetenschappelijk erfgoed in en buiten Vlaanderen.

Het is algemeen geweten dat de actoren, bezorgd om het industrieel erfgoed en voor het wetenschappelijk patrimonium in nogal gescheiden werelden leven. SIWE vzw poogt die werelden door haar werking een stukje dichterbij elkaar te brengen. Dat is vanaf ons ontstaan door veel personen en instanties vaak beschouwd geweest als een meerwaarde en dit te blijven vernemen via uw recente reacties, verheugt ons echt.

De publicaties van SIWE zijn steeds een belangrijk kwaliteitsvol informatief en educatief instrument geweest, heden meer dan ooit. Ook kwantitatief is de ontwikkeling van onze publicaties opmerkelijk. Als we goed geteld hebben loopt het aantal publicaties in 2009 op tot tien : vijf lijvige nieuwsbrieven, drie zeer goed gevulde thematische dubbelnummers van SIWE-Magazines en de succesrijke aflevering van het SIWE-Cahier 3 over wetenschappelijk academisch erfgoed. Daarbij komt nog de in afwerking verkerende SIWE-publicatie omtrent het ingenieurserfgoed, een erg veelbelovende uitgave, die wij reeds in vorige SIWE-Nieuwsbrief aankondigden. Samen dus bijna 500 redactionele bladzijden !

SIWE vzw dankt u bij voorbaat voor de nieuwe informatie en voor uw nuttige tips en suggesties die u hopelijk zult blijven doorgeven. Deel ons dus uw activiteiten, die een verband hebben met industriecultuur in de ruime betekenis, gerust mee. Wij proberen deze informatie steeds in de mate van het mogelijke op te nemen.

Ik wens u in naam van het SIWE-team veel leesgenot, een prettig eindejaar en alvast ook een voorspoedig 2010! Wij zien elkaar zeker terug op één van onze volgende activiteiten...

SIWE wenst u veel leesgenot.

Patrick VIAENE
voorzitter SIWE vzw

VERSLAG VAN EEN AANTAL RECENTE SIWE-ACTIVITEITEN

30 augustus tot 5 september 2009 FREIBERG Duitsland SIWE-DEELNAME aan het 14de TICCIH-CONGRES

Van 30 augustus tot 5 september 2009 vond in het Duitse Freiberg het 14de TICCIH (The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage) congres plaats, voluit en in het Nederlands vertaald : het 14de internationaal congres voor het behoud van het industrieel erfgoed. Een SIWE-delegatie, bestaande uit Karel HAUSTRAETE en Patrick VIAENE en 6 andere deelnemers uit België maakten deel uit van de meer dan 350 aanwezigen op dit belangrijk congres, toegestroomd uit meer dan 50 landen.

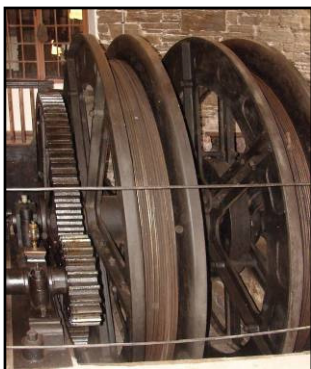

Foto K.H. Ophaalmechanisme
Uit Museummijn in Freiberg

Terloops melden wij even dat Patrick VIAENE, de huidige SIWE voorzitter, tijdens de Algemene Vergadering van TICCIH te Freiberg, verkozen werd tot bestuurder van TICCIH-Internationaal. Er hele eer, maar het betekent uiteraard bijkomend engagement en een nog drukkere toekomstige agenda voor de betrokkenen. Terug naar het congres: opvallend waren deze keer de grote delegaties uit Scandinavië, Japan, Zuidoost Azië (Taiwan, China, India en Indonesië) en ook uit Latijns-Amerika en de Verenigde Staten. Alleen uit Afrika waren er (ook dit keer) geen deelnemers. Daar zal iets aan gedaan moeten worden. Uiteraard waren de Duitse collega's zeer present, in het bijzonder de docenten en studenten uit de

(drie studie jaren omvattende) Masteropleiding "Industriële Archeologie" van de Mijnbouw-Universiteit van Freiberg. Laatstgenoemde instantie zorgde, onder de enthousiaste en vakkundige leiding van Professor Dr. Helmut ALBRECHT, voor een feilloze organisatie en een zeer evenwichtig programma van voordrachten, workshops en discussieforums.

Het hoofdthema van het congres betrof "Economie en Ecologie", een zeer actueel en toepasselijk thema in Saksen, een voormalige DDR - regio met haar nog zeer zichtbare, uitgestrekte, meestal stilgelegde bruinkoolwinning-exploitatie. Deze gehavende landschappen, die getuigen van een rijke technologische knowhow (en een zeer voelbare sociale geschiedenis en actuele problematiek) worden begrensd door de regio Cottbus (in het noorden), de regio Dresden (in het zuiden), Riesa (in het westen) en de Poolse grens (in het oosten). Dit gebied werd bezocht tijdens een bijzonder interessante dagexcursie. De IBA (Internationale Bau Ausstellung 2000-2010)

zorgde in dit gebied voor de realisatie van een dertigtal pilootprojecten omtrent landschapsherstel, herbestemming van elektrische centrales, behoud van (grootschalige) machines en installaties die getuigen van (vooral) de naoorlogse bruinkoolextractie en haar vervuilende nevenindustrieën.

Foto K. H. Stoomtrein

Ook werd een bezoek gebracht per stoomtrein vanuit Freiberg aan de belangrijke industriestad Chemnitz (vanaf het einde van WO II tot 1990 “Karl Marxstadt” genaamd), in het bijzonder aan het nieuw ‘Industriemuseum Chemnitz’ en aan een aantal voortreffelijke voorbeelden van herbestemde fabrieken en werkplaatsen in deze stad, die heden erg te lijden heeft van de economische recessie. Voor vele deelnemers was het een erg fascinerende kennismaking met initiatieven in verband met de echte “Industriekultur”, alwaar onroerend, roerend en immaterieel erfgoed op een haast vanzelfsprekende wijze convergeren.

Het 14de TICCIH-congres stond ook in het teken van de vriendschap en het wederzijdse respect van mensen en instanties uit het vroegere “West-Duitsland” (waar te Bochum in 1975 het 2de TICCIH plaats vond) en het vroegere “Oost-Duitsland” (waar in de jaren 1970 ook reeds een aantal industrieel archeologen werkzaam waren). De innige omhelzing van de “oudstrijder” Werner KROKER (organisator van het 2de TICCIH te Bochum) en de (relatief) jonge Helmut ALBRECHT (coördinator van het 14de TICCIH in Freiberg) was dan ook voor iedereen een zeer emotionele afsluitend moment, bezegeld met een (echt) “vuurwerk van het afscheid” boven Freiberg !

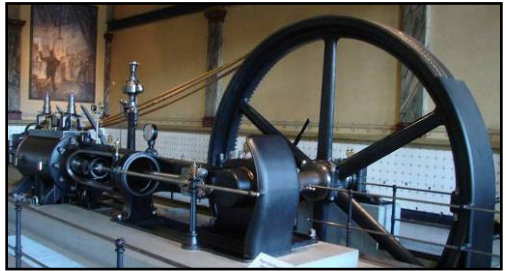

Foto K.H. Stoommachine museum Chemnitz

Na het eigenlijke congres werd een “Post-Congress-Tour” gehouden, waaraan SIWE-bestuurder Karel HAUSTRAETE deelnam. Deze reis voerde onder meer naar het industrieel erfgoed van Silezië (Polen) en naar ambitieuze herbestemmingprojecten van metallurgie en de mijnbouw in Ostrava en omgeving (Tsjechië).

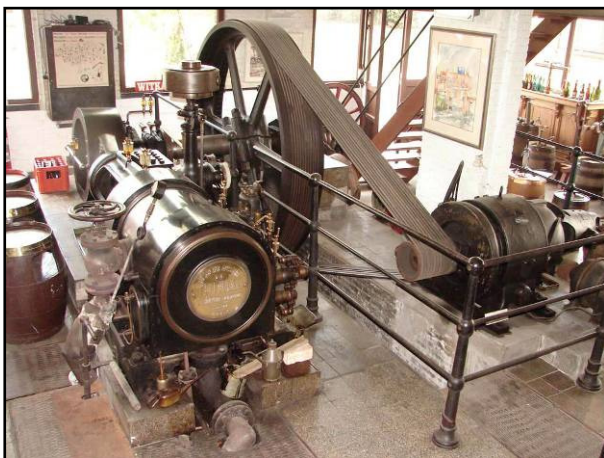
De vrije tijd, die (in tegenstelling tot zoveel andere congressen) voor de deelnemers ruim voorzien werd om gedurende het congres in gesprek te treden met de levende getuigen van de industriële cultuur in de bezochte regionen, vormde misschien wel het grootste pluspunt tijdens dit gedenkwaardig congres. Het zal zeker herinnerd worden als één van de meest geslaagde van de veertien TICCIH-congressen, opgestart in Ironbridge in 1973 (dus nog voor TICCIH als organisatie boven de doopvont werd gehouden).

BEZOEK AAN BROUWERIJ SLAGHMUYLDER TE NINOVE

Onder een wolkenloze hemel genoot op donderdag 24 sept. 2009 een bont gezelschap, bestaande uit SIWE-leden, bestuurders en sympathisanten van een exclusieve en zeer professionele rondleiding doorheen de brouwinstallaties van Brouwerij Slaghmuylder te Ninove.

“Dit is een zeldzaam voorbeeld van een bloeiend familiebedrijf uit de brouwerijsector in zuidelijk Oost-Vlaanderen”, vertelt ons ingenieur-brouwer GODDEAU, onze gids. De deelnemers waren erg onder de indruk van de nog werkende en perfect onderhouden stoommachine (gebouwd door S.A. des Ateliers du Thiriau, La Croyère), de authentieke (grotendeels uit de oorlogsjaren 1914-1918 en uit het interbellum daterende) brouwinstallaties. Deze omvatten onder meer de kook-, en brouwkuipen, de filterinstallatie, een indrukwekkend koperen koelschip, oude en nieuwe gisttanks, de volledige bottelarij en een ketelhuis. Een eigen mouterij is er niet. Het mout wordt geleverd door onder meer Mouterij Dingemans N.V. te Stabroek, nabij Antwerpen. De hop komt zoveel mogelijk uit de eigen regio (Hopbedrijf Fons Temmerman uit Erembodegem en uit Affligem).

Slaghmuylder beschikt ook een bescheiden maar erg boeiend eigen brouwerij-museum. Dit werd ondergebracht in een galerij in de oude machinezaal.

De gids gaf ons ook een paar interessante tips voor andere bezoeken.

Hij verwees naar een geuzefestival in Beersel, jaarlijks gehouden de zondag, volgend op Pasen en een bier- en bierculturfestival in Sint-Niklaas (begin maart). Wij houden u op de hoogte van mogelijke bezoeken aan dergelijke manifestaties.

Foto A.B. Stoommachine

Foto's A.B. Ingang brouwerij Slaghmuylder

CURSUS “KENNISMAKING MET INDUSTRIËLE ARCHEOLOGIE EN INDUSTRIEEL ERFGOED”

Enkele afbeelden uit pps-presentatie A. Baerts

In de loop van oktober 2009 werd een groep cursisten van Vormingplus Oost-Brabant verwelkomd in de Molens Van Orshoven te Leuven, de thuisbasis van SIWE vzw. Ze volgden er met groot enthousiasme een najaarscursus omtrent industriële archeologie en industrieel erfgoed, op aanschouwelijke wijze in woord en beeld gebracht door Alex BAERTS en Patrick VIAENE. Naast het plaatselijk erfgoed werd ook aandacht besteed aan de meer technische constructies zoals molens, bruggen en scheepsliften. Voor de meeste cursisten waren deze inleidende lessen een openbaring en een ontdekkingsreis doorheen een voor zoveel Vlamingen nog ongekend en onbemind patrimonium. De afsluitende excursie met een rondleiding langs de Vaartkom en vooral het bezoek aan de Museumbewaarplaats van de NMBS kon op veel bijval rekenen. Wordt wellicht / hopelijk herhaald!

SIWE-RONDETAfel “INDUSTRIEEL EN WETENSCHAPPELIJK ERFGOED IN OOST-VLAANDEREN” Uitgesteld naar 7 mei 2010

Om allerhande organisatorische redenen werd besloten deze SIWE-Ronde-tafel, voorzien te Sint-Niklaas eind oktober 2009, uit te stellen. Deze activiteit zal zeker plaatsvinden tijdens het voorjaar (7 mei) 2010. We houden u via deze Nieuwsbrief en de SIWE-website op de hoogte.

ACTIE “RED DE SCHEEPSDALEBRUG TE BRUGGE”

Er kwam heel wat respons en er waren positieve reacties op de oproep van SIWE om de laatste operationele Vierendeeldraibrug van ons land (en misschien ook wel daarbuiten) te behouden. Deze positieve en ondersteunende reacties kwamen niet alleen van individuele geïnteresseerden, maar ook van verenigingen, onder meer van de International Society of City and Regional Planners en de VVIA. Deze laatste startte reeds een hele tijd geleden met een indrukwekkende perscampagne voor het behoud van de Scheepsdalebrug). Er kwamen ook brieven binnen van onder meer de heer Paul Breyne, Gouverneur van de Provincie West-Vlaanderen en van de heer Geert Bourgeois, Vice-Minister-president van de Vlaamse Regering. Jammer genoeg komen de bevoegde instanties en de eigenaar niet terug op hun eerder genomen besluit om de brug te slopen. Als het zover is wordt de brug wel in opdracht van Vlaams Minister Geert Bourgeois uitgebreid gefotografeerd en gefilmd, zodat tenminste beelden van de brug zullen overblijven. Tevens wordt door sommigen overwogen om een deel van de metalen brug elders als een herinnering op te stellen, iets waarover de discussie heden aan de gang blijken te zijn.

Al bij al is dit alles uiteraard een magere troost, maar de toon van diverse “helaas” reacties omtrent de onafwendbare sloop is volgens ons duidelijk voelbaar. Het is duidelijk dat bepaalde diensten, die dienden te rapporteren over de grote erfgoedwaarde van de brug hun werk niet goed gedaan hebben en de beslissing tot slooping achteraf mensen in (lichte) verlegenheid bracht.

Intussen weten wij uit goede bron (van een ex-bewoner uit de directe omgeving van de brug) dat de huidige Scheepsdalebrug direct na de Tweede Wereldoorlog grondig hersteld werd. Het grootste gedeelte van de brug is dus jonger dan algemeen aangenomen, maar gezien dezelfde structuur behouden bleef, doet dit niets af aan de waarde van dit monument. De brug is momenteel nog steeds in dienst zoals onderstaande recente foto van een Schotse bezoeker Mark Watson bewijst.

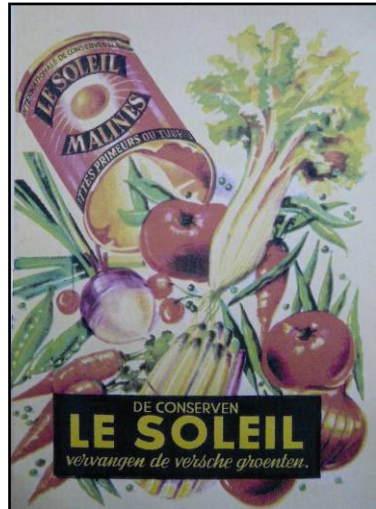

KOMENDE SIWE-ACTIVITEITEN

MECHELEN 12 tot 29 november 2009: SIWE-Tentoonstelling “DE ZON BLIKT OP MECHELEN” DE SAGA VAN LE SOLEIL, EUROCAN & MARIE THUMAS

Een SIWE-initiatief naar aanleiding van Week van de Smaak 2009

In november 2009 vindt de “Week van de Smaak” plaats, waaraan SIWE ook dit jaar deelneemt met een eigen programma. De succesrijke tentoonstelling van vorig jaar “Een blik op Marie Thumas te Leuven” ligt nog in het geheugen. Deze tentoonstelling wordt in een gewijzigde en aangevulde vorm hernomen te Mechelen, een belangrijke centrum van de Belgische voedingsnijverheid met onder meer de conservenfabriek Le Soleil en blikproducent Eurocan. Van 12 tot 29 november kan u “DE ZON BLIKT OP MECHELEN” bezoeken in de Stedelijke Openbare Bibliotheek, gelegen Moensstraat 19, in het centrum van Mechelen.

Meer over de inhoud van de tentoonstelling:

LE SOLEIL en EUROCAN waren samen met MARIE THUMAS mijlpalen in de Belgische conservenindustrie. SIWE vzw toont je in een exclusieve tentoonstelling de geschiedenis van deze industriële sector.

Na de succesrijke tentoonstelling “Een blik op Marie Thumas te Leuven” (Week van de Smaak 2008), zijn de ogen nu gericht op het Mechelse zusterbedrijf LE SOLEIL en op EUROCAN. Het bezoek aan de tentoonstelling “DE ZON BLIKT OP MECHELEN” is een must voor iedereen die geïnteresseerd is in onze voedingsnijverheid, industriële cultuur en in de boeiende industriële geschiedenis van Mechelen en de Mechelse regio.

Organisatie:

SIWE vzw (www.siwe.be) Een initiatief in het kader van Week van de Smaak 2009 (www.weekvandesmaak.be)

Concept & Coördinatie: Patrick VIAENE Voorzitter SIWE vzw
Met de medewerking en ondersteuning van:

- de heer Leonard DEBLEECKERE, Voormalig Directeur van Le Soleil, Marie Thumas & Eurocan);
- het voltallige team van SIWE vzw;
- de Stedelijke Openbare Bibliotheek te Mechelen;
- de gewezen personeelsleden van Eurocan;
- het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap;
- de Week van de Smaak.

Fabriek Le Soleil in Mechelen

PRAKTISCHE INFORMATIE:**OPENINGSGEBEUREN:**

Donderdag 12 november om 16.30 uur

Plaats: Stedelijke Openbare Bibliotheek, Moensstraat 19, 2800 Mechelen.

De tentoonstelling wordt geopend met een unieke inleidende voordracht door de heer Leonard DEBLEECKERE, voormalig Technisch Directeur van Le Soleil, Eurocan en Marie Thumas. Nadien volgt een receptie.

U bent allen zeer welkom !

BEZOEKTIJDEN TENTOONSTELLING:

Van vrijdag 13 november tot en met zondag 29 november 2009.

De toegang is gratis.

- Maandag, dinsdag en donderdag: van 10.00 tot 19.00 uur
- Woensdag, vrijdag en zaterdag: van 10.00 tot 16.30 uur
- Zondag: van 10.00 tot 12.15 uur.

Zaterdag 14 november 2009 :

ALGEMENE VERGADERING EN LEDENVERGADERING

Plaats : Stedelijke Openbare bibliotheek, Moensstraat 19 te 2800 Mechelen

Programma:

13.30 u : SIWE Algemene Vergadering najaar 2009 - voorbehouden voor Effectieve Leden

15.00 u : Ledenvergadering - hierop zijn alle Siwe-leden welkom

- Welkomstwoord van de voorzitter van SIWE vzw
- Rondleiding door de tentoonstelling "De Zon Blijkt op Mechelen";
- Meer informatie over deze tentoonstelling hierboven;
- Receptie

Vrijdag 4 december 2009: STUDIENAMIDDAG 2
"ACADEMISCH WETENSCHAPPELIJK TECHNISCH ERFGOED,
COLLECTIES INVENTARISEREN & ONTSLUITEN"

De SIWE-Rondetafel "Academisch Wetenschappelijk Technisch Erfgoed", gehouden in het Thermotechnisch Instituut van de KULeuven op 9 december 2008, krijgt een vervolg. In samenwerking met het Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen van de Universiteit Gent organiseert SIWE een tweede studienamiddag op vrijdag 4 december 2009 op de Campus UG-De Sterre te Gent. Het programma is deze keer gericht op de inventarisatie van collecties academisch wetenschappelijk erfgoed. De deelname aan deze studiedag is gratis.

Plaats:

Auditorium S 12 / UG Campus "De Sterre", Krijgslaan 281, nabij gebouw S30, nabij het Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen.

PROGRAMMA

13.30 u : Onthaal in het Auditorium S 12

14.00 u : Verwelkomingswoord door Patrick VIAENE
Voorzitter SIWE

- 14.05 u : Verwelkomingswoord door Prof. Dr. Danny SEGERS
(UG, Directeur Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen)
- 14.10 u : Prof Dr. Danny SEGERS
UG, Directeur Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen
Inleidende voordracht “Wat is inventarisatie? Wat is ontsluiting?”
- 14.30 u : Dr. Kristel WAUTIER
UG, Conservator Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen
“Hoe gaan we te werk in het Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen?”
- 15.00 u : Mevr. Isabel ROTTHIERS
UG., Coördinator Archief Universiteit Gent
“Het belang van standaardisatie bij de inventarisatie van diverse collecties”
- 15.30 u : Dr. Laurence HAUTTEKEETE, Dr. Peter MECHANT
UG, Vakgroep Communicatiewetenschappen / www.mict.be
“Ontsluiting van erfgoedcollecties en koppeling met web 2.0”
- 16.00 u : Koffiepauze
- 16.15 u : Dhr. Alexander JONCKHEERE
UG, Graficus – Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen
Het gebruik van nieuwe media voor de ontsluiting van de collecties van het Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen”
- 16.35 u : VRAGENRONDE EN CONCLUSIES
Moderatoren : Bruno DE CORTE & Patrick VIAENE (SIWE)
- 16.50 u : Prof Dr. Danny SEGERS
Geleid bezoek aan het Depot van het Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen
- 17.30 u : RECEPTIE
-

SIWE-MAGAZINE FOCUST OP INDUSTRIEEL ERFGOED EN ERFGOEDACTOREN IN VLAAMSE PROVINCIESTEDEN

Doel is om vanaf heden, naast SIWE-Magazines met thematische invalshoek, ook minstens één keer per jaar een stad uit telkens een andere Vlaamse provincie in de kijker te plaatsen. Tal van SIWE-contacten in Sint-Truiden leidden naar de beslissing om een eerste publicatie in deze reeks (tevens de eerstvolgende aflevering van SIWE-Magazine) te wijden aan de stad Sint-Truiden in de Provincie Limburg. Deze relatief kleine stad beschikt over een rijk industrieel verleden en tal van actoren zijn er actief in verband met industrieel (en zelfs wetenschappelijk) erfgoed.

O P R O E P E N

DOE MEE AAN HET PROJECT “CONSERVATIE-RESTAURATIE EN HET ONDERZOEK VAN OUD BEHANGPAPIER”

Naar aanleiding van de tentoonstelling “Bonte muren” over de geschiedenis, mode en fabricage van het behangpapier in La Fonderie (zie verder onder rubriek ‘Brussel’), werken de Directie Monumenten en Landschappen en het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium een project uit. Men is op zoek naar “historisch” behangpapier in en buiten Brussel. Stuur een foto van uw woonkamers die behangen zijn met oud behangpapier, lever een oude rol behangpapier in, schenk een oud staalboek... Al deze zaken zijn welkom. Contacteer Françoise Marneffe van La Fonderie via fmarnaffe.lafonderie@swing.be of doe een telefoontje naar 02/410.10.80. Bij voorbaat dank voor uw medewerking!

HET MAS TE ANTWERPEN ZOEKT PETERS EN VRIJWILLIGERS

Het MAS, Museum aan de Stroom, kan de onkosten voor restauratie van unieke collectiestukken, in het bijzonder de unieke havenkranen (en hun onderhoud) nooit alleen dragen. Er wordt druk gezocht naar vrijwilligers voor technische medewerking, voor rondleidingen, onderhoudswerken, enz. Het Rotterdams Havenmuseum heeft heden een ploeg van meer dan 150 vrijwilligers, het MAS heeft er momenteel slechts een tiental! Gegadigden kunnen zich aanmelden bij het MAS en zullen met open armen ontvangen worden.

ERFGOEDNIEUWS UIT DE REGIO'S

BELGIË

NATIONAAL RAPPORT INDUSTRIEEL ERFGOED IN BELGIË

Naar aanleiding van de 14de TICCIH-conferentie werd door SIWE en PIWB het "Nationaal Rapport België 2006-2009", samengesteld door Patrick Viaene, Peter Scholliers en Jean-Louis Delaet, gepubliceerd. De TICCIH-conferenties zijn internationale congressen, meestal om de drie jaar georganiseerd door telkens een ander gastland dat lid is van TICCIH, voluit "The International Committee for the Conservation of Industrial Heritage". België is lid sedert 1984 en organiseerde in 1990 de 7de TICCIH-conferentie te Brussel. De 14de aflevering vond plaats in september 2009 te Freiberg (D) en omgeving en was een voltreffer in alle opzichten. Meer hierover elders in deze Nieuwsbrief.

VLAANDEREN ALGEMEEN

PRISMA, EEN PROJECT VAN FARO

PRISMA is een uitgebreid en vertakt veld- en toekomstanalyse voor het cultureel erfgoed. Dit onderzoeksproject wordt geleid en gecoördineerd door FARO, het Vlaams Steunpunt voor Cultureel Erfgoed, en loopt in de periode 2009-2011. U leest hier meer over in Het FARO-Tijdschrift over Cultureel Erfgoed, jg. 2 (2009), nummer 3, p. 28-31 en op de FARO-website www.faronet.be

ERFGOEDDAG 2010 OMTRENT "FAKE"

Na het thema "Vriendschap", dat in 2009 aan bod kwam tijdens de Erfgoeddag, komt (voor 2010) het thema "Fake" aan bod. Elke erfgoedvereniging zal zich wel op de ene of andere manier aangesproken voelen door dit brede thema en dit staat alvast garant voor weer eens een boeiende Erfgoeddag volgend jaar. Alle praktische informatie over de Erfgoeddag 2010 (die plaats heeft op zondag 25 april 2010) werd gebundeld in een "Inspiratiegids voor deelnemers", uitgegeven door FARO. Zie ook de website www.erfgoeddag.be
E-mail: info@erfgoeddag.be

“VCM-CONTACT” werd “FORUM-CONTACT”

VCM heeft weer een nieuwe naam. De in 1993 opgerichte VCM heette aanvankelijk Vlaamse Contactcommissie Monumentenzorg werd in 2001 Contactforum voor Erfgoedverenigingen en heet nu dus “Forum voor Erfgoedverenigingen”. Een accentverschuiving werd merkbaar in de loop van de jaren 1990, van aandacht voor enkel (of toch vooral voor) “monumenten” naar het bredere “erfgoed”. VCM werd een effectief “samenwerkingsverband” en dit zette zich ook duidelijk door in de VCM-activiteiten na zeg maar 2000, alsook in de inhoud van het contactblad, dat nu “FORUM-CONTACT” heet.

De website van VCM is heden www.forumerfgoedverenigingen.be en het VCM – E-mailadres is info@forumerfgoedverenigingen.be. SIWE, effectief lid van VCM, wenst het vernieuwde blad en haar samenstellers veel succes.

WATERERFGOED VLAANDEREN ZEER BEZORGD VOOR DE TOEKOMST VAN “DE DOELSE KOGGEN”

Vindplaats Doelse Koggen
Kijkdag 22 oktober 2000
Afdruk uit voordracht Ghislain Belmans

De Doelse Koggen zijn als middeleeuwse scheepswrakken uniek in Europa. Ze werden omzeggens gaaf aangetroffen in 2000 bij de graafwerken voor het Deurganckdok in de Waaslandhaven op de linkeroever van de Schelde. De huidige opslag in containers duurt nu al jaren en biedt geen garantie voor het behoud, wel integendeel: deze topstukken van het watererfgoed gaan binnen afzienbare tijd verloren, indien niet DRINGEND ingegrepen wordt en de restauratiewerken aangevat worden. Het is één voor twaalf en de Vlaamse overheid schijnt dit onvoldoende te beseffen. WEV formuleerde op 24 september jl. een beleidsadvies. Hopelijk valt dit niet in dovemansoren. Meer informatie op www.watererfgoed.be

Veel informatie over dit en andere watererfgoed-onderwerpen vindt men in de Nieuwsbrief “GETIJDEN”, gerealiseerd door Watererfgoed Vlaanderen (WEV). In oktober werd reeds nr. 4 van deze nieuwsbrief verspreid.

VDAB LEVERT EEN BIJDRAGE AAN HET VAREND ERFGOED IN VLAANDEREN

De VDAB (Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding) organiseert en ondersteunt arbeidsgerichte opleiding voor werkzoekenden inzake hout, klassieke scheepsbouw en herstel van oude schepen. Dit gebeurt uiteraard in samenspraak met deskundige varend erfgoedorganisaties zoals De Steenschuit (03/844.46.48 www.steenschuit.be). Realisaties :TS-Rupel, de Gentse Barge, het project New Belgica enz.

Servicedesk VDAB : 0800/30.700 (elke werkdag van 8 tot 20 uur).

EEN ONGEËVENAARDE WEBSITE ONS MOLENBESTAND

Wij vermelden nog eens de uitstekende website van vzw Molenzorg Vlaanderen, met onder meer het volledig bestand van molens in Vlaanderen en ook heel wat molens daarbuiten: www.molenechos.org.

Zo levert een zoekactie "op provincie Antwerpen" 81 molens op, waaronder onderstaande Kaasstrooimolen van Heist-op-den-Berg.

Heist-op-den-Berg, Antwerpen	
Naam	Kaasstrooimolen
Ligging	Bruggeneindse Heibaan 2220 Heist-op-den-Berg hoek met Peerdekerkhofstraat toon op kaart
Eigenaar	Gemeente Heist-op-den-Berg
Bouwjaar	Voor 1418 / 1611
Type	Staaqmolen met gesloten voet
Functie	Korenmolen
Kenmerken	Kempische molenkast, zadeldak
Gevlucht/Rad	Houten pestelroeden, 24 meter
Inrichting	Twee steenkoppels
Toestand	Maalvaardig
Bescherming	M: monument, 19.04.1955
Molenaar	Gaston Van Den Broeck, tel. 0476 916732, 015 240135; Marcel Heirman, Borsbeek
Openingstijden	Elke zondag, 14 - 18 u. en op afspraak: Dienst Toerisme Heist- op-den-Berg, tel. 015.25.15.82
Internet bron	Kaasstrooimolen
Beschrijving / geschiedenis	
De Kaasstrooimolen staat op de grens van de gemeenten Heist (Bruggeneinde) en Hulshout. Het is de laatste houten standaardmolen in het arrondissement Mechelen en de enige getuige van de 15 windmolens die in vroegere eeuwen het landschap sierden. Hij werd grondig gerestaureerd en feestelijk ingedraaid in 1990.	

Foto: Marcel Heirman, 2005.

PROVINCIE ANTWERPEN

ANTWERPEN : BEZOEK HET FELIXPAKHUIS !

Wie een geleid bezoek wil organiseren doorheen het gerestaureerde en tot Stadsarchief Antwerpen herbestemde Felixpakhuis en FelixArchief aan de Leeuwenrui, kan dit doen door Antwerpenaverechts in te schakelen als gidsorganisatie. Adres : Antwerpenaverechts, p.a. Permeke (-bibliotheek), De Coninckplein, 2000 Antwerpen. E-mail: secretariaat@antwerpenaverechts.be

ANTWERPEN : 180 jaar Belgische handtassen in het MOMU

In het Modemuseum te Antwerpen loopt tot 21 februari 2010 de tentoonstelling "Delvaux, 180 jaar Belgische luxe". Deze tentoonstelling werd grondig voorbereid door de Britse designjournaliste Hettie Judah, die zich bijna een jaar lang onderdompelde in de geschiedenis van dit Belgische lederwarenhuis. Delvaux is al meer dan een anderhalve eeuw synoniem van Belgische, tijdloze degelijkheid. De vorm van de klassieke handtassen van Delvaux evolueerden toch mee met hun tijd. In tegenstelling tot veel andere bedrijven kon Delvaux zich handhaven. Het met veel zorg gerenoveerde Arsenal langsheen de Generaal Jacqueslaan te Brussel is de laatste decennia de vaste stek geworden van het bedrijf. Meer informatie op www.momu.be

ANTWERPEN : STADSPARK INTEGRAAL BESCHERMD ALS MONUMENT !

In M & L (Monumenten & Landschappen) jg. 28, nr. 5 lazen we een bijdrage van Marc De Borgher omtrent de integrale klassering van het Stadspark van Antwerpen als Monument (M.B. van 17 juni 2009). Na de onrustwekkende berichten van vorig jaar in verband met mogelijke drastische plannen voor delen van dit door E. Keilig ontworpen park -iets waarop ook SIWE herhaaldelijk de aandacht trok- is dit in ieder geval goed nieuws!

Foto A.B. Zicht op Antwerps stadspark

GEEL : EXPOSITIE “GOD of DOCTOR” in het GASTHUISMUSEUM

Nog tot 31 maart 2010 loopt in het Gasthuismuseum St.-Dimpna “God of doctor”, een expositie met voorwerpen, opgesteld tussen de stukken van de vaste opstelling, en ontleend aan de Apotheek-collectie Van Schoor (KAVA) en andere private verzamelingen.

Alle informatie (o.a. deze foto) op www.gasthuismuseumgeel.net)

OLEN : GEMEENTE NEEMT COLLECTIE OLENS RADIO-MUSEUM OVER

Op 19 juni 2009 vond de officiële overdracht plaats van de collectie van het Olen's Radiomuseum aan het gemeentebestuur van de Kempense gemeente Olen. Stichter Pieter Van Opstal en de vzw Olen's Radiomuseum zijn erg blij met deze overdracht, die de toekomst van de ongemeen rijke museumverzameling veilig stelt. De exploitatie van het museum blijft in handen van de vzw. Alle informatie omtrent bezoekmodaliteiten op www.radiomuseum-olen.be (zie foto)

TURNHOUT : HISTORISCHE DRUKKERIJ DOET MEE AAN INTERNATIONAAL PROJECT OMTRENT ‘BILJETLETTERS’

BILJETLETTERS zijn meestal oude letters die samengebracht werden tot een af te drukken tekst vanaf een drukvorm. Een drukprocédé dat een grote kracht, een aanzienlijke portie geduld en veel behendigheid vereist. U leest hier alles over in www.historischedrukkerij.be. In de Historische Drukkerij, Steenweg op Mol 84 te 2300 Turnhout worden regelmatig oude drukpersen en druktechnieken gepresenteerd. De eerstvolgende demonstratieweekende zijn: 21 en 22 november, 23 en 24 januari, 21 en 22 februari 2010, 28 en 29 maart 2010. Een volledig overzicht vindt men op bovenvermelde website.

Toegang telkens van 13 tot 17 uur.

MUIZEN MSCM (Miniatuur Spoorweg Club Mechelen) “De Pijl” Expo “Evolutie van het goederenvervoer van 1974 tot 2009”

Programma

- clubbaan
- Modulebaan
- O-forum-baan met integratie van het diorama van de Pijl
- Diverse workshops
- Occasiemarkt
- Bar
- Demo De containerkraan van Heljan
- Video- en DVD-voorstellingen

MSCM De Pijl Leuvensesteenweg 443 Muizen (Mechelen)

Open: 1, 7 en 8 november 2009 van 10 tot 18u zie ook www.de-pijl.be

PROVINCIE LIMBURG

BERINGEN : TENTOONSTELLING “20 JAAR MIJNSLUITING”

Van 28 oktober tot 8 november herdenkt het Vlaams Mijnmuseum “20 Jaar Mijnsluiting Beringen”. Op 28 oktober 1989 sloot deze mijn definitief haar “ondergrond” na het bovenhalen van de allerlaatste wagen met steenkool. Het museum presenteert een originele tentoonstelling over verleden, heden en toekomst van de mijnnederzetting. Dit gebeurt in de kleerkasten in de douches in de grote badzaal. Er is een ook fototentoonstelling voorzien over de “Cité de Beeringen”. Het initiatief wordt ondersteund door diverse partners zoals o.m. de Provincie Limburg, LRM, Het Vervolg, Erfgoedcel Mijnergoed...

Toegang gratis, dagelijks 10 tot 17 uur.

Meer op: www.erfgoedcelmijnergoed.be

GENK : erfgoedcel mijnergoed plant reizende expo : “WAT ZIT ER TUSSEN UWE BOTERHAM”, vertrekkend van de boterhamdozen van de mijnwerkers

Vanaf november 2009 laat de Erfgoedcel Mijnergoed u kennis maken met anekdotes over de boterhamdoos. Een reizende expositie en publicatie “Wat zit er tussen uwe boterham?” wil herinneringen ophalen en levendig houden omtrent het dagelijks leven in en om de mijnen. Contact : Erfgoedcel Mijnergoed, E. Coppéelaan 91, 3600 Genk,

www.erfgoedcelmijnergoed.be/boterhammen telefoon : 089/811.412.

HASSELT : “MAGNIFIQUE”, EEN EXPOSITIE IN HET NATIONAAL JENEVERMUSEUM

“Magnifique, Hasseltse keramiek spreekt!” is een tentoonstelling in het Nationaal Jenevermuseum, Witte Nonnenstraat 19 te Hasselt, die loopt van 20 september 2009 tot 3 januari 2010. Deze boeiende en kleurrijke tentoonstelling handelt over publicitaire keramiek, zoals die massaal vervaardigd werd door de “Manufacture de céramiques décoratives de Hasselt” vanaf het einde van de 19de eeuw tot kort na WO II. Het initiatief kwam tot stand door een intensieve samenwerking met VUHK of “vzw Verzamelaars Unie Hasselts Keramiek” (www.hasseltskeramiek.be).

De aantrekkelijke expo is qua vormgeving het werk van de Media & Design Academie in Genk. De catalogus van Sarah Janssens is opmerkelijk, zowel op inhoudelijk vlak als op het gebied van de presentatie.

Toegang: van 1/11/2009 tot 3/01/2010

di.-vr.: 10-17 u en za.-zo.: 13-17 u.

Het Nationaal Jenevermuseum heeft nieuwe website, een rijke website, volledig herzien en met nieuwe design, achtergrondteksten, bezoekvoorwaarden, activiteiten en nog veel meer.

Surf naar: www.jenevermuseum.be

SINT-TRUIDEN : ERFGOEDCEL GING OP CAFE !

In het kader van het project omtrent “Volkscafés” van Volkskunde – Vlaanderen inventariseerde de Erfgoedcel Sint-Truiden (met als contactadres Kazernestraat 13 te 3800 Sint-Truiden) de laatste plaatselijke volkse kroegen, een ‘uitstervend ras’ zoals blijkt uit hun onderzoek, waarvan een recente “volks(café)gazet” getuigt. Deze brengt een tiental authentieke volkscafés in woord en beeld voor het voetlicht. Meer info : www.erfgoedcelsint-truiden.be / www.volkscafes.be.

SINT-TRUIDEN : BEZOEK DE PLATTELANDSBROUWERIJ KERKOM

In Kerkom, een deelgemeente van Sint-Truiden, ligt de oude “Brouwerij Kerkom” die nog steeds in bedrijf is.

U kan deze brouwerij bezoeken don.,vrij., zat. en zondag vanaf 13 uur.

Naamsesteenweg 469, Sint-Truiden.

011/68.12.14: GSM : 0495/38.12.14.

Zie ook www.brouwerijkerkom.be

PROVINCIE OOST-VLAANDEREN

GENT: 15 november 2009, GELEID BEZOEK AAN MUSEUM MEERHEM

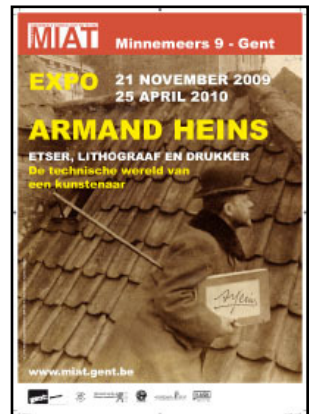
Dit zeer sporadisch bezoekbaar museum is ondergebracht in het vroegere Kartuizerklooster, Pedro de Ganteplein (of "Fratersplein") nr. 9 te Gent.

De kapel van dit klooster en een aantal andere gebouwen werden in opdracht van de legendarische Gentse ondernemer-smokkelaar Lieven BAUWENS ingericht als textielfabriek.

Reserveren gebeurt via mail luc.lekens@telenet.be of tel. Nr. 09/228.72.96.

GENT: Tentoonstelling ARMAND HEINS 21 november '09 tot 25 april 2010

Er komt een belangrijke overzichtstentoonstelling in diverse musea, waaronder het MIAT (zie www.miat.gent.be) over werk en leven van Armand HEINS, een bekende oudheidkundige en kunstenaar die het schilderachtige (en ook industriële) Gent van een eeuw geleden in beeld bracht.

GENT: Bezoek www.amsab.be de website van het AMSAB- ISG over de geschiedenis van de Vlaamse en Belgische Socialistische Arbeidersbeweging:

Men vindt hier alles over het AMSAB-ISG (voluit : Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging / Instituut voor Sociale Geschiedenis). Over dit onderwerp is het AMSAB bedrijvig als kennis- en onderzoekscentrum. Het AMSAB-ISG heeft ook een vestiging in Antwerpen, publiceert het tijdschrift "Brood & Rozen (<http://broodenrozen.amsab.be>), stelt een leeszaal ter beschikking voor het raadpleging van een buitengewoon rijk archief en bibliotheek. Het AMSAB restaureert het erfgoed van de arbeidersbeweging, organiseert tentoonstellingen en geleide wandelingen. E-mail : info@amsab.be

RUPELMONDE: “WEEKEND OP DE HELLING” WAS EEN VOLTREFFER

Het “Weekend op de Helling” op de CNR-Werf (“Chantier Naval de Rupelmonde”), Dijkstraat te Rupelmonde op 12 en 13 september was een voltreffer. Er kwam vooral veel volk kijken naar de te waterlating van de in 1941 gebouwde en volledig gerestaureerde historische veerboot (Anne – De Zaatman) met op de achtergrond een historische vlootparade. Tevens was er bezoekmogelijkheid aan een interessante beurs omtrent watererfgoed actoren in Vlaanderen. Hieraan werd deelgenomen door onder meer ‘Stichting Tolerant vzw,’ die het hele gebeuren coördineerde en instond voor de restauratie van de veerboot, alsook (vroeger) van “D’n Bruinen”, Vlaanderens oudste vissersschip (1880).

SINT-MARTENS-LATEM: IS ER EEN TOEKOMST VOOR HET VLASBEDRIJF BAETENS ?

In de Meersstraat 56 te Latem, nabij Gent, bekend als kunstenaarsdorp van het Vlaamse expressionisme en haar navolgers, is er ook industrieel erfgoed. Vanaf 1923 startte Charles Baetens, tevens directeur van het textielveredelingsbedrijf Alsberghe Van Oost (AVO) te Drogenen, hier een vlasblekerij op. Ze was bedrijvig tot zeer recentelijk en heden koestert de huidige eigenaar Pascal Vanden Bossche, kleinzoon van de stichter, plannen om de gebouwen om te vormen tot woongelegenheden. Dit is een niet evidente onderneming gezien het stilgelegd bedrijf gelegen is in een Natuurgebied. SIWE vzw ging ter plaatse polshoogte nemen. De eigenaar wil zo veel mogelijk het oorspronkelijk karakter van de bedrijfsarchitectuur (met haar fraaie houten spanten en draaibare ventilatieluiken in beton) behouden. SIWE wenst de eigenaar in ieder geval veel succes met zijn ambitieuze en respectvolle herbestemming-plannen voor dit karakteristiek vlasbedrijf, ooit één der parels langs de “Golden river” zoals de Leie werd genoemd.

SINT-NIKLAAS : BEZOEK HET ‘STEM’ EN ‘MENS EN MACHINE’

Vorig jaar opende de nieuwe (vernieuwde) stek van het Stedelijk Museum (SteM) te Sint-Niklaas. Naast het Mercatormuseum (omtrent de ontwikkeling van de cartografie en de figuur van Mercator), het Internationaal Exlibris-centrum en de Salons voor Schone Kunsten (met haar prachtige collectie schilderkunst van kunstenaars uit het Waasland) vormt het SteM een belang-

rijke pool van Waaslandse musea. Een van de SteM - afdelingen is getiteld "Mens en Machine" en illustreert de ontwikkeling van Wase nijverheid vanaf 1750 tot omstreeks 1940. Hierop sluit een zeer opmerkelijk breiatelier aan, dat tal van werkzame machines uit de breigoednijverheid bijeenbrengt. Breigoedfabricatie was tot niet zo lang geleden één der belangrijkste sectoren in Sint-Niklaas. De nieuwe opstelling breigoednijverheid in een voormalig textielatelier, samen met de collectie "Barbierama" (een permanente tentoonstelling omtrent haarkapperij en lichaamshygiëne) mogen gezien worden. Het SteM presenteert ook een speciaal najaarsproject "Kinderen aan het werk : vroeger en nu", een totaalproject omtrent kinderarbeid en kinderrechten (project loopt van 8 tot en met 29 november 2009). Kortom, weinige Vlaamse steden kunnen prat gaan op een dergelijk museumaanbod, zowel op het gebied van de collecties als op educatief en omkaderend gebied.

Praktisch : het SteM kan alleen of na aanvraag per gids worden bezocht.
Bezoekadres : Zwijgershoek 14, 9100 Sint-Niklaas (op 8 minuten wandelen van het station en, voor wie met de wagen komt, met ruime parkeermogelijkheden). Toegang <http://musea.sint-niklaas.be>
E-mailadres: stedelijke.musea@sint-niklaas.be

WETTEREN: ACTIES OMTRENT DE OUDE KOUSENFABRIEK CORDONNIER

Naar aanleiding van Open Monumentendag werd in de oude kousenfabriek CORDONNIER in de Schoolstraat te Wetteren een tentoonstelling gepresenteerd en getuigden gewezen werknemers over hun wedervaren als professionele kousenmakers. Er greep ook een verkoop plaats van een stock 'historische' kousen, gemaakt net voor de fabriek een tijd geleden haar deuren sloot. Een definitieve herbestemming voor het complex is er nog niet.

Foto Het Nieuwsblad
Ingang kousenfabriek Wetteren

PROVINCIE VLAAMS-BRABANT

REGIOGIDS GROENE GORDEL: OVER BRABANTSE BROUWERIJEN, GLAZEN DORPEN EN STREEKMUSEA...

De 'Regiogids Groene Gordel', 216 bladzijden dik, biedt ontzettend veel informatie over bezienswaardigheden (waaronder ook pre-industrieel en industrieel erfgoed), heem- en streekmusea (ook in tal van minder bezochte Brabantse gemeenten). Alle gemeenten worden kort beschreven. Twee derden van de provincie Vlaams-Brabant komt aan bod : alles wat westelijk ligt van Leuven. Uitgever van deze fraaie (gratis) gids is het Provinciebestuur.

www.vlaamsbrabant.be

LEUVEN: SYMPOSIUM "LEVEN IN DE BROUWERIJ!" (ter herinnering, reeds 90 inschrijvingen)

Op zaterdag 21 november 2009 (10.30 tot 17.00 uur) organiseren de Sectie Historiek van de Koninklijke Vlaamse Chemische Vereniging (KVCV) en de Chemie Historische Groep van de Koninklijke Nederlandse Chemische Vereniging (KNCV) i.s.m. de Nederlandse Procestechnologen (NPT) en de K.U.Leuven een symposium "Leven in de Brouwerij!".

Bierbrouwen is één van de oudste biotechnologische processen en werd doorheen de tijd geleidelijk aan geoptimaliseerd. Het symposium focust op enkele markante aspecten van het bierbrouwen. De manifestatie, waarop een tiental eminente deskundigen uit Vlaanderen en Nederland het woord nemen, richt zich niet alleen naar professionelen maar naar alle geïnteresseerden.

Plaats van het symposium: K.U.Leuven, Dep. Gezondheidszorg en Technologie, Auditorium 005, Campus Gasthuisberg, Herestraat 49, Leuven.

Kostprijs deelname (incl. koffie, lunch, syllabus en receptie) : 20 € voor leden NPT, KVCV en KNCV . 30 € voor niet-leden. Aanmelden uiterlijk tot 10 nov. 2009 door storting op rekeningnummer. 735-0206149-12 van KVCV Sectie Historiek, Celestijnenlaan 200F, 3001 Heverlee. Meldt u ook aan bij voorzitter Eric Van Schoonenberghe eric.vanschoonenberghe@skynet.be.

PROVINCIE WEST-VLAANDEREN

BLANKENBERGE: KENT U MINITRAINEXPO ?

Vlak naast het station van Blankenberge is de Mini-Train Expo gehuisvest, een permanente tentoonstelling over spoorwegen in de België en het Groothertogdom Luxemburg. Modeltreinen geven een duidelijk geschiedkundig overzicht over de ontwikkeling van het rollend materieel van onze spoorwegen.

Toegang dagelijks (behalve op dinsdag) van 10 tot 12 uur en van 13 tot 18 uur.

Meer info op www.minitrainexpo.be

Foto website
Voorkant station Blankenberge

BLANKENBERGE: BEZOEK HET ZUIVELMUSEUM

Het Zuivelmuseum te Blankenberge (Brugsesteenweg 68) verhaalt in woord en beeld over melk, boter en kaas als essentiële componenten van ons voedsel. Voorwerpen en documenten behandelen de periode 1500 tot heden met een klemtoon op de 19de en de eerste helft van de 20ste eeuw. Voor bezoekers van de kust tijdens een regenachtige dag is dit de ideale uitstap.

Alle informatie op www.zuivelmuseum.be

BRUGGE : RESTAURATIE MARITIEM PROJECT ARCHONAUT

Archonaut vzw werkt aan de restauratie van klassieke houten schepen, beoogt het behoud van maritiem patrimonium en de instandhouding van knowhow omtrent de bouw en restauratie van oude schepen, waarvoor opleidingsprogramma's worden georganiseerd. Meer informatie? Contacteer vzw Archonaut, Pathoekeweg 34, bus 7, 8000 Brugge. Tel.: 050/32.28.72 www.archonaut.be

KORTRIJK : TOURNEE VLASPARLEE

We hebben reeds bericht over dit project, dat de geschiedenis en het erfgoed van de vlasnijverheid in de Leiestreek levendig wil houden. Op 15 oktober jl. streek „Vlasparlee“ neer in Wevelgem en bracht er beklijvende verhalen ten tonele, rondleidingen, en zelfs liederen over de vlasteelt, gezongen in typische „vlascafés“ op verschillende plaatsen in de gemeente.

Deze manifestatie reist nog naar andere plaatsen.

Meer info op www.vlasparlee.be en www.uitinregiokortrijk.be

KORTRIJK EN REGIO: VIERING 125 JAAR KANAAL KORTRIJK-BOSSUYT EN KANAAL SPIERE-HELKIJN IN DE STEIGERS

Het Streekhuis Zuid-West-Vlaanderen plant een programma met activiteiten omtrent de 125ste verjaardag (in 2012) van de aanleg van voornoemde kanalen. Wie ideeën heeft of medewerking wil verlenen kan terecht bij mevrouw Dominique Velghe, Gebiedsmedewerker Cultuur.

E-mail: dominique.velghe@west-vlaanderen.be. Telefoon : 056/24.99.94.

TTO-NOORDZEE, EEN GEDREVEN ORGANISATIE

TTO-Noordzee is gedreven door het erfgoed van het openbaar vervoer. Vooral de viering van 125 jaar kusttram volgend jaar houdt de vereniging en haar onvermoeibare voorzitter Pierre de Meyer al een tijdlang intensief bezig. TTO-Noordzee geeft (met ETG) een fraaie Nieuwsbrief uit. Bezoek eens de website www.ttonoordzee.be voor meer informatie en u zult versteld staan over de restauratie van verschillende oude trams en over het relaas over het „Tramfestival 2009“ ! E-mailadres : info@ttonoordzee.be.

BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

BRUSSEL ALGEMEEN

Een herhaald (en aangevuld) Siwe-pleidooi voor het integrale behoud van de Godin-site, Werkhuizenkaai te -Brussel

SIWE vzw verzet zich tegen het waanzinnige vastgoedproject dat de site Godin rechtstreeks bedreigt. Daar zijn verscheidene argumenten voor :

- Ten eerste: de beschermde familistère en de bedrijfsgebouwen ernaast vormen één geheel.

Met de geplande “shopping-mall” verdwijnen de oude bedrijfsgebouwen van Godin, die essentieel zijn om de samenhang te kunnen begrijpen. Een belangrijk element van de site, het woongebouw (de “familistère”, een unicum in België) werd reeds in 1988 beschermd en dit gebouw was onlosmakelijk verbonden met de andere relicten van het Brussels filiaal van de Franse kachelfabriek.

- Ten tweede: de bestaande gebouwen bieden veel herbestemming-mogelijkheden.

De kachelfabriek en de bestaande aanpalende hallen bieden heel wat nieuwe functionele mogelijkheden. Weinige gebouwen staan leeg en er is nu al geruime tijd sprake van hergebruik. Een dergelijke hergebruikpolitiek moet geïntensiveerd worden.

- Ten derde: de gehele site heeft een unieke erfgoedwaarde op allerhande gebieden.

De site Godin heeft, naast de architectuurwaarde en de industrieel archeologische waarde, uiteraard een buitengewone sociale en historische waarde. Godin was een beroemd ondernemer-filantroup-hervormer, een cruciale persoonlijkheid in de industriële en sociale geschiedenis van Europa. Zijn fabriek, de naastliggende familistère en de sociale bijhorende voorzieningen in de omgeving te Guise (Frankrijk, Département de l'Aisne) worden reeds lang gekoesterd als uitzonderlijke monumenten van de sociale geschiedenis in Europa en ze worden bezocht door een groeiend aantal toeristen vanuit de hele wereld.

- Ten vierde: de vorm van de geplande nieuwbouw is totaal vreemd aan de omgeving.

De Godinsite ligt langsheen het historische Kanaal van Willebroek, recht tegenover het mooie park en het (beschermd) Koninklijke kasteeldomein van Laken. De aanwezigheid van enerzijds een koninklijk domein en anderzijds de sociale relictten van Godin, bijna symbolisch gescheiden door het kanaal, vormen een unieke twee-eenheid. De vorm van de geplande nieuwbouw is buiten elke verhouding en totaal vreemd aan de context, een blunder van formaat.

- Ten vijfde: het geplande project zal veel hinder veroorzaken voor de omgeving.

Het project, zoals heden gepland, zal negatieve implicaties veroorzaken, zoals het te verwachten sterk bijkomend autoverkeer en de navenante parkeerdruk. Waarom zou de co-projectontwikkelaar "Equilis" hier anders een speciale grootschalige parking willen realiseren van 1760 parkeerplaatsen ?

Blijkt nu dat het grote industrieel gebouw achteraan het Godin-terrein zou dateren van voor de inplanting van de Godin-kachelfabriek in 1858 en wellicht behoorde tot de Indienne Stoty-Van Waes, gebouwd in de Hollandse periode !. Een reden te meer om dit oudste industriegebouw van geheel Brussel, afgebeeld in "La Belgique Industrielle" (1852) zeker niet te slopen !

Meer informatie op <http://godinlaeken.blogspot.com>

DE WERELD IN OPTICAPRENTEN IN HET JUBELPARKMUSEUM

Vanaf 25 september jl. wordt in het Jubelparkmuseum te Brussel de semi-permanente opstelling “De wereld in opticaprenten” voorgesteld. Het betreft gravures in zwart-wit of kleur die worden bekeken met een apparaat dat hun driedimensionale effect versterkt. Dit was een erg populair tijdverdrijf in de 18de en 19de eeuw, toen de mogelijkheid om ver te reizen nog niet bestond voor de gewone burger. De onderwerpen variëren van aardbevingen tot stadsgezichten, van bekende gebouwen tot oorlogen. Opticaprenten waren de verre voorlopers van de televisie en de cinema. De collectie van het museum bevat 500 prenten uit de vroegere verzameling Lefébure, verworven in 1943 en ze werden nog maar weinig getoond. Een unieke gelegenheid om het Jubelparkmuseum opnieuw te bezoeken.

Meer info op <http://www.kmkg.be> Bezoekadres : Jubelpark 10, 1000 Brussel, ma.-vr. 9.30 tot 17.00 uur, za. en zo. 10.00 -17.00 uur.

EVERE: BRUSSELS MUSEUM VAN DE MOLEN EN DE VOEDING TENTOONSTELLING OVER “DE SPECERIJEN”

Geleide bezoeken en animaties: specerijen en aromatische kruiden doorheen de tijd.

Bezoekadres: Windmolenstraat 21, 1140 Evere

Open van woensdag tot vrijdag 10.30- 17.30

Zaterdag en zondag; 13.00 - 17.30 u

www.molenevere.be

SINT-JANS-MOLENBEEK : Tentoonstelling “Bonte Muren” in La Fonderie, Brussels Museum voor Arbeid en Industrie

“Bonte muren” handelt als tentoonstelling over de geschiedenis, mode en fabricage van het behangpapier. De rol van het behangpapier in de industriële ontwikkeling is nauwelijks bestudeerd. La Fonderie wilde daar iets aan doen en slaagde erin deze unieke tentoonstelling te realiseren over deze vorm van muurdecoratie die evolueerde van een luxeproduct omstreeks 1800 tot een massaproduct in de loop van de 19de en 20ste eeuw.

De tentoonstelling informeert ons omtrent het fabricatieproces en de geschiedenis, maar zij toont ook staalboeken, archieven, catalogi, reclamebeelden en uiteraard ook werktuigen en machines die in verband staan met deze sector. Zie ook onze oproep in de rubriek “Oproepen”.

Bezoekadres : La Fonderie, Ransfortstraat 27, 1080 Brussel, toegang van dinsdag tot vrijdag 10 tot 17 uur, weekend 14 tot 17 uur.

Toegang 5 €, met prijsvermindering 4 € (senioren) of 3 € (studenten en werkzoekenden). Zie ook : www.lafonderie.be

SINT-PIETERS-WOLUWE: ROBINSON-CHALET GERESTAUREERD EN OPNIEUW TOEGANKELIJK

De legendarische Robinson-Chalet op het eiland in het Brusselse Woluwepark is gerestaureerd en opnieuw toegankelijk. Deze beroemde getuige van de parkarchitectuur werd gebouwd in 1877 maar onderging herhaaldelijk verbouwingen en kan nu, na 18 jaar (!) van onzekerheid en aanslepende financiële en technische problemen, weer aan een nieuw leven beginnen. Meer hierover in een bijdrage van Jean-Marie Binst in 'Brussel Deze Week', nr. 1195, 3 september 2009, p. 9. Zie ook www.chaletrobinson.be.

SINT-PIETERS-WOLUWE: PALEIS STOCLET ERKEND ALS WERELDERFGOED DOOR UNESCO

De lijst van sites WERELDERFGOED bedraagt momenteel 890 gebouwen en landschappen.

Recentelijk werd het "Palais Stoclet" aan de Tervurenlaan te in Brussel op de lijst geplaatst. Dit is zeker verantwoord, na al de bedreigingen die er geweest zijn om delen van inboedel van deze uitzonderlijke woning te ontvreemden, na het overlijden van de vroegere eigenaar. Het "Palais Stoclet" dateert van uit 1905 -1911 en werd (samen met de tuin) ontworpen door de beroemde Weense architect en decorateur Josef Hoffmann. De decoratie gebeurde door Gustav Klimt en door leden van de Wiener Werkstätte, zoals Koloman Moser. Het geheel is een typisch Gesamtkunstwerk uit de Brusselse art nouveau en art deco periode.

VORST: KUNSTENAARS IN DE BRES VOOR "BROUWERIJ & KUNSTENCENTRUM WIELS"

Met een benefietveiling willen kunstenaars 100.000 € ophalen voor de laatste restauratie van brouwerij Wielemans-Ceuppens te Vorst, waar heden het Kunstencentrum Wiels in gehuisvest is sedert 2007 Luc Tuymans, Michel François en een aantal andere bekende kunstenaars doneren hun werken. Angie Vandycke, woordvoester van Wiels is hoopvol. Meer hierover in 'Brussel Deze Week' van 22 oktober 2009, p. 33.

WALLONIË

CHARLEROI: Een baanbrekende tentoonstelling over de Belgische en Noord-franse glasindustrie in “Le Bois du Cazier”

Tot 13 december 2009 loopt in het Musée du Verre, ondergebracht in het mijncomplex “Le Bois du Cazier” te Marcinelle (Charleroi) een bijzonder tentoonstelling “De Glace et de Verre”. Ze handelt over twee eeuwen productie van vlak glas in België en Noord-Frankrijk en werd gerealiseerd door het Ecomusée de l’Avesnois met glasnijverheid-antenne te Trelon, nabij Fourmies (vlakbij de Belgische grens). Zelden of nooit is zo’n volledig historisch én technisch overzicht gepresenteerd over dit onderwerp. Ook de begeleidende publicatie scheert hoge toppen: Ze werd samengesteld onder leiding van Frédéric HAMAIDE en tientallen auteurs en deskundigen. De titel luidt: “De glace et de verre. Deux siècles de verre plat franco-belge (1820-2020)” en is voorzien van een CD-Rom met uniek beeldmateriaal, uitgebracht door het Musée du Verre van Trelon. Mis deze unieke tentoonstelling niet. Nog even vermelden dat tot 31 oktober 2009 de tentoonstelling “Bouteilles fortes pour vin de luxe”, handelend over 2 eeuwen champagneflessen-productie liep in het Glasmuseum te Trelon, alwaar de catalogus over dit weinig bestudeerd onderwerp nog steeds verkrijgbaar is (www.ecomusee-avesnois.fr).

Praktisch : Musée du Verre - Bois du Cazier, rue du Cazier 80, 6001 Marcinelle (www.charleroi-museum.org / mdv@charleroi.be)

Toegang : di. – vr. van 9.00 tot 12.30 uur en van 13.30 tot 18.00 uur, za. en zo. van 10.00 tot 12.30 uur en van 13.15 tot 18.00 uur.

CHATELET & CHARLEROI VOEREN PROMOTIE VOOR HUN ERFGOEDCENTRA EN MUSEA

Onlangs ontving SIWE een indrukwekkend collectief promotiepakket, waarin Châtelet en Charleroi samen promotie voeren voor rondleidingen door tal van industrieel erfgoedsites en musea. We vermelden een aantal namen van instellingen en enkele e-mailadressen voor informatie.

- Maison de la Poterie te Châtelet (tourisme@chalelet.be);
- Musée des Beaux Arts Charleroi (vernieuwde presentatie in het Palais des Beaux-Arts met ruimr collectie ‘kunst en industrie’ (mba@charleroi.be);
- Bois du Cazier te Marcinelle (reservation@leboisducazier.be);
- Musée du Verre (corinne.declerck@charleroi.be);
- Centre de Culture Scientifique te Charleroi (ccs@ulb.ac.be / www.ulb.ac.be/ccs);
- Musée de la Photographie te Mont-sur-Marchienne (service.educatif@museephoto.be).

INTERNATIONAAL NIEUWS

ALGEMEEN

NIEUWS OVER TICCIH

In TICCIH-Bulletin nr. 45 (zomer 2009) leest men over de toekomstperspectieven van de vereniging: men wil onder meer:

- 1. het bestaande internationaal netwerk versterken;
- 2. investeren in degelijke plenaire congressen (2 of 3-jaarlijks) en de ondersteuning en begeleiding van tussentijdse congressen en de publicaties van de handelingen ervan;
- 3. investeren in de uitbouw van meer thematische werkgroepen.
- 4. de relaties versterken met andere internationale verenigingen zoals ICOMOS & UNESCO.

Het ziet er naar uit dat de opvolger van Eusebi Casanelles als TICCIH-voorzitter, met name Patrick Martin (USA) geen “revolutie” wil (zoals hij kort na zijn aanstelling zei tijdens 14th TICCIH te Freiberg), maar de organisatie wil versterken, zowel intern als naar het waarmaken van boven beschreven doelstellingen. Meer nieuws op www.mnactec.cat/ticcih en www.ticcih2009.de

ERIH

Bezoek www.erih.net, de website van het ERIH (Europese Route van het Industrieel Erfgoed). Ontdek de ankerpunten van ons industrieel erfgoed, regionale en thematische routes. Kom op deze website (na enig zoeken uiteraard) te weten wie de eerste fabriek ter wereld bouwde, waar de grootste stoommachine van Europa staat.

Foto www.erih.net/nl/fotogalerij.html Ingang Bois-du-Luc

AUSTRALIË

CONGRES “OUTBACK & BEYOND”

ICOMOS-Australia organiseert van 22 tot 25 april 2010 te Broken Hill (Australia) het congres met de merkwaardige titel “OUTBACK & BEYOND, the future of historic towns, INDUSTRIAL HERITAGE and PASTORALISM”. Alle informatie staat op website

www.icomos.org/australia

CHINA

OVER DE ONGANG MET INDUSTRIEEL ERFGOED IN CHINA

Het is zover. Na overspoeld te worden met producten, films, tentoonstellingen uit China bereiken ons ook steeds meer berichten over de eerste stappen van de industriële archeologie in dit land. Dit was merkbaar in het 14de TICCIH-congres en het blijkt ook uit allerhande bijdragen in kranten en tijdschriften. Hoewel dit enigszins gerelativeerd moet worden. Het gaat namelijk vooral over herbestemming van “herbruikbare” fabrieken in grote steden als Peking en Shanghai. Ze krijgen een metaformose als hippe winkelcentra, exclusieve kunstgalerijen, dure kantoren en luxueuze woningen. Zo is het Moganshan Art District in Shanghai, een oude industriële zone langs Suzhuo Creek onlangs omgevormd tot een uiterst trendy uitgaanswijk.

Opvallend is echter hierbij geen of zeer weinig aandacht gaat naar de technologische (en nog minder naar de sociale) geschiedenis van deze artefacten. Zo worden de arbeiderswoningen rond voormalige werkplaatsen steevast gesloopt en zo blijven enkel de economisch rendabele, gemakkelijk te hergebruiken gebouwen overeind staan.

Het scenario van de massale sloop van hutongs (oude volksbuurten) te Peking voor de Olympische Spelen schijnt zich nu te herhalen in Shanghai waar in 2010 een Wereldtentoonstelling zal plaats vinden aan de rand van de “city”, in snel te saneren (= te slopen) arbeidersbuurten.

DUITSLAND

WEBSITE over industriële cultuur: www.industrie-kultur.de

De website www.industrie-kultur.de bestaat duizenden pagina's met informatie, unieke foto's en archiefbeelden over industrieel erfgoed in alle domeinen (en landen). Men vindt hier ook informatie over het (papieren) tijdschrift “Industriekultur”, waarvan een tijdje geleden het 47ste nummer (2009/nr. 2) verscheen, met een uitgebreid dossier over “Kali en Salz”. Op de site staan uiteraard ook te consulteren in het Siwe-documentatiecentrum.

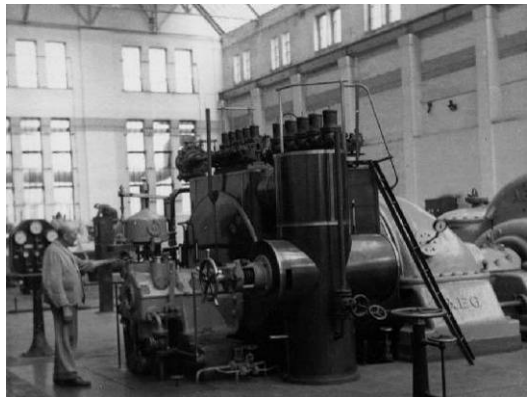

Foto uit rubriek “Wer kennt das Motiv dieses Bildes?”

BERLIJN: TENTOONSTELLINGEN OVER BRAILLE EN DARWIN (ter herinnering)

Van 18 september tot 13 december 2009 loopt in het "Museum für Kommunikation" een huldetentoonstelling aan **Louis Braille**, uitvinder van het blindenschrift. De expositie toont uniek materiaal zoals oude typmachines om kartons te maken met met Braille-schrifttekens, de eerste Brailleschrift - computerklavieren enz. Adres: Leipziger Strasse 16, D-10117 Berlijn.

Ter gelegenheid van het Charles Darwinjaar lopen zowat overal bijzondere manifestaties. Een ervan wordt georganiseerd door het Botanisch Museum van Berlijn. De tentoonstelling "**Wege zu Darwin. Pflanzen, Mannigfaltigkeit, Evolution**" belicht de evolutietheorie vooral door diens bijdrage in de plantkunde. De expositie loopt nog tot 31 december 2009 in de *Botanischer Garten & Botanisches Museum, Königin-Luise Strasse 6-8, D-14195 Berlijn*.

Een laatste tip (over een totaal onderwerp): bezoek als je in Berlijn vertoeft ook "**Mit der S-Bahn in der Westen**", een tentoonstelling over de rol van de beroemde Berliner Stadtbahn in de naoorlogse geschiedenis van Berlijn. Ze illustreert de nauwe band tussen openbaar vervoer en het probleem van de vroegere verdeling van de stad door de muur. Deze expositie loopt nog tot 31 januari 2010 in de "Erinnerungsstätte Notaufnahmелager Marienfelde e.V., Marienfelder Allee, 66-80, D-12277 Berlijn".

BERLIJN ONDER STOOM

Op 1 november heeft in Berlijn een laatste "nostalgierit 2009" per stoomlocomotief en –trein plaats. Op 7 november is nog zo'n rit in Pulnitz en op 20 december (slotparade) te Annaberg. De stoomritten worden wellicht later nog hernomen, zie www.berlin-macht-dampf.com.

Foto uit <http://berlin-macht-dampf.com/>

BERLIJN EN ZIJN "BUCHSTABENMUSEUM"

In het "Schaudepot Buchstabenmuseum", Leipziger Strasse 49 te Berlin-Mitte, worden talloze oude lettertekens, gebruikt in het drukkerijwezen, tentoongesteld en bewaard. Een mooi initiatief. Meer informatie op www.buchstabenmuseum.be.

FINLAND

EEN BELANGRIJK CONGRES OVER HERBESTEMMING VAN INDUSTRIEEL ERFGOED TE TAMPERE (ter herinnering)

Van 10 tot 15 augustus 2010 gaat in Tampere “Reusing the Industrial Past” door. Het congres wordt georganiseerd door ICOHTEC (International Committee for the History of Technology), TICCIH, Finnish Labourmuseum (te Tampere) en Worklab (de koepel van de Musea van de Arbeid). Deadline van de “call for papers” is 16 november 2009. Adres van ICOHTEC: Museum Centre Vapriikki, PL 487 Alaverstaanraitti 5, 33101 Tampere (Finland). Nuttige website en alle praktische informatie op www.tampere.fi/industrialpast2010

FRANKRIJK

DUINKERKEN: HAVENMUSEUM FOCUST OP HET “NAUW VAN KALES” (ter herinnering)

Foto berging van het wrak van de duikboot La Pluviôse

Vlak over de Belgische grens ligt Duinkerken, een b(l)oeiende havenstad met een unieke havenmuseum. Tot 10 januari 2010 loopt daar een (drietallige) tentoonstelling “*Entre deux rives, le détroit du pas de Calais*”. De expositie brengt een gevarieerd en levendig beeld over de scheepvaart vroeger en nu doorheen het “Nauw van Kales”, de drukst bevaren zeestraat ter wereld. Ook een bezoek aan de vaste presentatie, opgesteld in een 19de eeuws tabaksmagazijn, loont de moeite.

Praktisch: Musée portuaire, quai de la Citadelle 9, 59140 Dunkerque. Telefoon : (0033)3.28.63.33.39. Website: www.museeportuaire.fr
E-mail: museeportuaire@nordnet.fr

LEWARDE: EEN NOVEMBERCONGRES OVER MIJNBOUWERFGOED

Van 13 tot 18 november heeft in het CHM te Lewarde een internationaal congres plaats met de welluidende titel : “Les paysages de la mine, un patrimoine contesté”. CILAC is co-organisator. Alle informatie : www.cilac.com of www.chm-lewarde.com

LEWARDE: MUZIEK EN MIJNWERKERSCULTUUR (ter herinnering)

Tot 31 december 2009 kan u in het Mijnmuseum, Fosse Delloye te Lewarde (12 km ten zuidoosten van Douai) een uitzonderlijk boeiende tentoonstelling bezoeken «Sur un air de mine, la musique dans la culture minière». De bezoeker wordt ondergedompeld in de wereld van harmonies en fanfares, koren en mijnwerkersbals. Te zien en te horen zijn oude muziekinstrumenten, vlaggen, foto's, affiches, fonoplaten en klankfragmenten. De muziek (al dan niet gespeeld in een kiosk nabij een koolmijn) zorgde voor een grote cohesie en vormde een stuk van de identiteit van de mijnwerkers. Nog steeds zijn vandaag, bijna twintig jaar na de sluiting van de laatste mijn, tal van muziekgroepen met oud-mijnwerkers actief !

Praktisch : Het Mijnmuseum (Musée de la Mine du Nord - Pas de Calais) is dagelijks open van 9.30 tot 19.30 uur. In november en december : van dinsdag tot zaterdag van 13 tot 19 uur en op zondag van 10 tot 19 uur. Informatie en contact: www.chm-lewarde.com / contact@chm-lewarde.com

“L'ARCHEOLOGIE INDUSTRIELLE EN FRANCE” OVER ERFGOED VAN DE ELEKTRICITEIT

CILAC, uitgever van het bekende tijdschrift «L'Archéologie Industrielle en France» consacreeerde een volledig tijdschrift aan diverse aspecten van het erfgoed van de elektriciteit in Frankrijk. Het betreft nr. 52 (juni 2008) en er zijn (over 120 bladzijden verspreid) bijdragen over onder meer het (spectaculaire) erfgoed van de hydroelectriciteit in de Alpen, het erfgoed van de kernenergie, Parijse centrales, herbestemmingen van elektrische centrales, afficheverzamelingen, elektriciteitsmusea en leestips met publicaties over dit onderwerp. Alle informatie op de uitstekende website van CILAC : www.cilac.com

ENKELE FLUVIALE EN WATERERFGOEDMUSEA IN FRANKRIJK

Het Musée de la Batterie te Conflans-Sainte-Honorine (www.conflans-sainte-honorine.fr) is een uitstekende vertrekbasis voor een ontdekking van het nationale watererfgoed en dat van dat van de Oise-regio. In het centrum van Rouen bevindt zich langs de Seine het Musée Maritime fluvial et portuaire de Rouen (www.musee-maritime-rouen.asso.fr). Een ander erg boeiend museum is Le Musée du Touage” te Riqueval (Aisne), handelend over het trekken van schepen met een sleepboot doorheen de onderliggende 5670 meter lange tunnel (die ook mag gezien worden!). In Straatsburg kan “Naviscope Alsace”

bezocht worden (www.musees-alsace.org) over de scheepvaartgeschiedenis op de Rijn. Als u in de Loirestreek vertoeft kan u terecht in het “Musée de la Marine de Loire” in de stallingen van het kasteel te Chateauneuf-sur-Loire (www.musees.regioncentre.fr). In het stadje Etel (Bretagne) ligt een museum over tonijnvisvangst, het “Musée des Thoniers” (www.museedesthoniers.fr), een van de mooiste initiatieven in hun soort, met veel aandacht voor de arbeid van de visverwerking.

Dit is slechts een kleine greep uit een veel groter aanbod. Surf voor vaarinformatie en andere algemene info over bevaarbare rivieren in Frankrijk naar www.fluvialnet.com.

G R O O T – B R I T T A N N I Ë

EEN CONGRES OVER WETENSCHAPSFILOSOFIE TE CAMBRIDGE

In de universiteit van Cambridge wordt van 5 tot 7 januari 2010 een belangwekkend congres gehouden omtrent de filosofie en de geschiedenis van de wetenschappen.

Meer info: <http://www.hps.cam.ac.uk/bshspg2010/>

E-mail: k.taylor@bshs.org.uk

I N D I A

NAAR EEN VOLWAARDIG BEZOEKERSCENTRUM OMTRENT INDUSTRIE EN ERFGOED TE BHOPAL

De milieuramp veroorzaakt door Union Carbide te Bhopal, die net 25 jaar geleden duizenden slachtoffers maakte, blijft in het gebeuren van de Indiërs gegrift. Moulshri JOSHI is als architecte al jarenlang een strijd aan het voeren om de plek van de ramp en de ruïnes van de fabriek op de UNESCO Wereldlijst te krijgen en wil ter plaatse een bezoekerscentrum omtrent de chemische industrie realiseren, in samenwerking met tientallen plaatselijke en Indiase en buitenlandse organisaties. Betrokkene is docente aan de Visiting Faculty School of Planning & Architecture” te New Dehli en stelde haar project op een uitgebreide en uiterst enthousiaste manier voor tijdens het 14de TICCIH-congres te Freiberg (Duitsland) in september 2009.

Wie geïnteresseerd is of een bijdrage wil leveren kan haar contacteren via : moukshri@spacematters.in of mail@spacematters.in

ITALIË

MODENA RECONVERSIE VAN GROOTSCHALIGE GIETERIJ

Heden loopt een internationale oproep en wedstrijd omtrent de reconversie van de voormalige “Fonderie Riunite” te Modena. Doel is deze uitgestrekte fabrieksgebouwen en hun omgeving te herbestemmen als nieuw werk- en woongebied. Men leest meer over deze verstrekkende en ambitieuze herstemmingplannen op website www.officinaemilia.it

KROATIË

INDUSTRIEEL ERFGOED TE RIJEKA IN DE BELANGSTELLING

Op 15 en 16 april 2010 wordt door de Society for Protection and Promotion of Rijeka's Industrial Heritage het 4de Internationaal Congres over Industrieel Erfgoed gehouden, met als thema “Rijeka & Shipbuilding Heritage”.

Info.: E-mail : info@protorpedo-rijeka.org en www.protorpedo-rijeka.org waaruit deze foto.

MEXICO

CONGRES “Leven in stedelijke moderniteit”, augustus 2010

De 11de DOCOMOMO (Documentation and Conservation of the Modern Movement) Conferentie is getiteld “Living in Urban Modernity” en heeft plaats in de universiteit UNAM te Mexico-hoofdstad van 19 tot 27 augustus 2010. Alle informatie via <http://www.docomomo2010.unam.mx> / Contact : docomomo@citechailot.fr

NEDERLAND “FIEN” VIERT JUBLILEUM

FIEN-Jubileum Studiedag : 7 nov. 2009. Titel : “**De toekomst van bedrijfscollecties**”. Plaats : Hoogovensmuseum te IJmuiden. Dit belooft een zeer boeiende studiedag te worden met voordrachten over o.m.: het Saan-Museum te Diemen, de bedrijfscollectie van Verzekeringsmaatschappij De Utrecht, het Joh. Enschedé-Museum te Haarlem, de Fokker-vliegtuigencollectie en de Dr. Verkadedcollectie. Interesse in deelname (25 €), stuur een mail naar: loket@industrieel-erfgoed.nl , info: <http://erfgoedstem.nl/2009/11/fien-jubileumstudiedag-de-toekomst-van-bedrijfscollecties>

PORTUGAL

TUA-SPOORLIJN BEDREIGD

Doorheen de Alto Douro streek, erkend door UNESCO als «World Heritage of Humanity», slingert een merkwaardige spoorlijn, de TUA-spoorlijn, aangelegd op het einde van de 19de eeuw door middel van ontelbare met dynamiet veroorzaakte ontploffingen doorheen de rotsmassieven, gelegen op het spoortraject, hier en daar lopend door een zeer onherbergzaam gebied. De aanleg van een stuwdam betekent een rechtstreekse bedreiging van het voortbestaan van de historische spoorweg. José Miguel FERREIRA zoekt steun voor de reddingsoperatie die hij leidt. Meer informatie op www.museudaindustriatextil.org/appi.

Foto uit website Brug Don Luis over de Douro te Porto. Boven spoorweg, onder autobaan

RUSLAND

ERFGOEDKAALSLAG IN MOSKOU

Het gaat niet goed met het industrieel erfgoed en het modernistisch patrimonium van de Russische hoofdstad, maar dat was al duidelijk bij een bezoek aldaar van de SIWE-voorzitter, bij het 12de TICCIH in 2003. Kort nadien werd overigens de organisator van dit industrieel erfgoedcongres, de jonge bedrijfshistoricus Eugene Logunov, in zijn woning te Ekaterinburg op de meest brutale wijze vermoord. In Moskou gaat het van kwaad naar erger: de macht van het geld en de maffia regeren er.

Voor de dringende instandhoudingswerken van het Metrostation Majakovskaja, waarin water binnensijpelt, of voor de renovatie van het beroemde Narkomfingebouw (zie foto uit wikipedia) is er “geen roebel”. Idem voor het Centraal Kunstenaarshuis of voor het unieke “Warenhuis Kinderwereld” (waarvan heel het interieur in 2009 volledig werd verwoest) nabij het Rode Plein. Hier en daar verrijzen casino’s, hotels, luxebordelen en kantoren in “gerenoveerde” fabrieken, maar ze werden meestal verminkt door ridicule postmoderne geveldecoraties en gigantische lichtreclames. Dit is geen nachtmerrie. Het is de harde realiteit van de extreem kapitalistische “nieuwe wind”. Lees meer in De Morgen van 24-07-2009, p. 17-18 (P.V.).

S E R V I Ë

14de WERELDCONGRES OVER KANALEN

Van 23 tot 25 november 2009 vindt in Novi Sad een belangrijk reünie plaats over historische en hedendaagse kanalenbouw en –technologie. Zie www.euromapping.com

V E R E N I G D E S T A T E N

EEN VOLWAARDIGE OPLEIDING INDUSTRIEEL ERFGOED

De “Michigan Tech” biedt een “Graduate Degree in Industrial Heritage & Archaeology” aan. Van een dergelijke opleiding kan men in Vlaanderen alleen dromen. Voor alle informatie, surf naar www.gradschool.mtu.edu

Sluit aan bij de SIA (“Society for Industrial Archeology”), een tak van de Michigan Technological University. Surf voor meer informatie over lidmaatschap en activiteiten naar de schitterende website van de SIA : www.sia-web.org

Z W I T S E R L A N D

EXPO IN MUSEUMSPINNEREI NEUTHAL

In de Museumspinnerij Neuthal nabij Bauma loopt tot het najaar 2010 een interessante expositie over textiel en industriecultuur in Zwitserland. Hans-Peter BÄRTSCHI, nationaal boekbeeld van de industriële archeologie, schreef de catalogus. Zie ook onder deze auteur in “Onder de leeslamp” en www.museumsspinnerei.ch

Museumsspinnerei Foto uit website

ONDER DE LEESLAMP

Een selectie van bijdragen (boeken en tijdschriftartikels) over industrieel en wetenschappelijk erfgoed in België. Ook een beperkt aantal werken uit het buitenland, die voor Vlaanderen / Brussel / België interessant kunnen zijn, worden opgenomen. De meeste bijdragen zijn recent, maar er worden ook een aantal oudere, nog niet eerder vermelde titels opgenomen. De eventuele commentaren bij de referenties staan in cursief. In de boekbesprekingen worden een (beperkt) aantal publicaties werden gecommentarieerd

We verwijzen ook nog eens naar de 15 afleveringen van onze bibliografie "Industrieel en Wetenschappelijk Erfgoed 1991-2006", gepubliceerd in TIC (Tijdschrift Industriële Cultuur), ondertussen uitgebreid met een 16de en 17de aflevering in TIC en digitaal ontsloten via website www.viat.be.

Suggesties voor verdere aanvullingen op deze rubriek zijn uiteraard steeds welkom. U kan uw suggesties kwijt via E-mail. Stuur uw informatie hieromtrent door via paiviaene@hotmail.com

BIBLIOGRAFIE INDUSTRIEEL EN WETENSCHAPPELIJK ERFGOED IN BELGIË, HERFST 2009: EEN SELECTIE

ALVAREZ ARECES Miguel Angel, TARTARINI Jorge D., e.a., Patrimonio industrial in Iberoamerica. Testimonios de la memoria del trabajo y la produccion. Buenos Aires / Gijon, (Museo del Patrimonio AySA / INCUNA) 2008, ISBN 978-987-24564-0-4.

ALVAREZ ARECES Miguel Angel, Arqueologia industrial. El pasado por venir. Coleccion La Herencia Recuperada. Gijon, (CICEES / INCUNA) 2008. ISBN 978-84-935766-1-5.

BÄRTSCHI Hans-Peter, Industriekultur in Kanton Zürich. Unterweg zu 222 Schauplätzen des Produktive Schaffens. Zürich, (Rotpunkt) 2009. ISBN 978-3-85869-407.2. www.rotpunktverlag.ch

BÄRTSCHI Hans-Peter, Industriekultur in Kanton Bern. Zürich, (Rotpunkt) 2009. ISBN 978-3-85869-315-0. www.rotpunktverlag.ch. Zie ook de website www.industrie-kultur.ch

Beknopte Geschiedenis van het Brussels Openbaar Vervoer. Brussel, (Maatschappij voor het Intercommunaal Vervoer te Brussel) 2004.

Boire et manger. Cahier de La Fonderie nr. 40, oktober 2009. <volledig handelend over de Brusselse voedingsnijverheid, een absolute aanrader, zie ook www.lafonderie.be>

BÖTTCHER Norbert, Siegfried Marcus, Bedeutender Ingenieur und vielseitiger Erfinder. Vom Mecklenburgischem Malchin nach Wien. Jüdische Miniaturen. Teez, (Verlag Hentrich & Hentrich) 2005 (zie *boekbespreking*).

BURGERS Wibo, Industrie als thema niet in trek bij kunstschilders. (Industrie & beeldende kunst 1). In : STIELZ, Tijdschrift over de geschiedenis van werkend Leiden, jg. 20, nr. 3, sept. 2009, p. 8-9.

BUYLE Mirella, Saneren of renoveren. De Gentse beluiken. Verhandeling UGent, Fac. Letteren en Wijsbegeerte, Vakgroep Kunsten, 1998.

CHEVALIER Ann, DELANDE Jean-Pierre, LAURENT Isabelle, TOUSSAINT Jacques, L'Aventure du Cristal et du Verre en Wallonie. Tournai, (La Renaissance du Livre / Collection les beaux livres du patrimoine) 1999. ISBN: 2-8046-0285-0.

CORNILLY Jeroen, DE CAIGNY Sofie, DENDOOVEN Dominiek, VANDEWALLE Chris, e.a., Bouwen aan wederopbouw 1914/2050. Brugge / Ieper, (Erfgoedcel CO 7, Vai, CVAa, Provincie West-Vlaanderen) 2009.

DAELMAN Eline, VAN DER MEYNSBRUGGE Vicky, Open Monumentendag. Zorg. 13 september 2009. Programmaboek Antwerpen. Antwerpen, (Stad Antwerpen) 2009.<met bijdragen over ZNA-Stuivenberg, Technicum Noord te Antwerpen, het Tropisch Instituut en over veel andere merkwaardige –meestal nog bedrijvige- zorginstellingen met een uitzonderlijke erfgoedwaarde>.

DE BORGHER Marc, De bescherming als Monument van het Stadspark van Antwerpen. In : M&L, jg. 28 (2009), nr. 5, Binnenkrant p. 4-5.

DE BRUYNE Jan, De Scute uit Blankenberge. In : Ruimschoots, jg. 9 (2009), nr. 4, p. 8-9.

DE CAIGNY Sofie, ANSEEUW Annelies, NEVEJANS Annelies, VAN IMPE Ellen, Het gekwetste gewest. Archievangids van de Wederopbouwarchitectuur in de Westhoek. Focus Architectuurarchieven. Antwerpen, (Vlaams Architectuurinstituut) 2009 (zie *boekbespreking*).

DECONINCK Els, e.a., Sint-Truiden ingekaderd 1830-1914. tentoonstellingen Sint-Trudofeesten 1998. Sint-Truiden, (Stadsbestuur) 1998.

DE HERDT René, Bedrijvig Gent. Gent op geporseleinde kaarten. Gent, (VIAT) 2009. ISBN 978 90 808 8533 2.

DENEWET Lieven, Een gesubsidieerde windmolenrestauratie in Wallonië. De renovatie van de Moulin des Goettes in Velaine-sur-Sambre. In: Molenecho's, jg. 37 (2009), nr. 2, p. 63-69.

DENEWET Lieven, MAINZ Karsten, HANECA Kristof, e.a., Dendrochronologie voor de molinologie. Drie wetenschappelijke onderzoeken over de Boembekemolen. In: Molenecho's, jg. 37 (2009), nr. 2, p. 70-94.

DE PRETER Sabine, Rijn- en binnenvaartmuseum (Roland Van Cleempoel) Meer dan 40 jaar maritiem arts. In: Ruimschoots, jg. 9 (2009), nr. 4, p. 10-13.

DE RUYSSER Sofie, JANSSEN Elsje, Onderzoeksproject: bewaring van industrieel erfgoed. Antwerpen, (Musea, Bewaarbibliotheken en Erfgoed Stad Antwerpen, dienst Collectiebeleid / Behoud en Beheer) 2005.

DEVROE Ann, De rol van het behang. Bonte muren in La Fonderie. In : Brussel Deze Week, nr. 1202, 22 oktober 2009, p. 11.

D'HOINE Annelien, Mercator wat nu ? Monument of varend erfgoed. In : Ruimschoots, jg. 9 (2009), nr. 4, p. 22-24.

ETIENNE Claire (red.), REAL Emmanuelle, Le paysage industriel de la Basse-Normandie. Rouen, (Région Haute Normandie / Inventaire Général du Patrimoine) 2008. (Collection Images du Patrimoine n° 249).

FALSER S.Michael, Industrie – Landschaft – Kunst. Der Steirische Erzberg. Chemnitz / Bochum, (Sächsisches Industriemuseum / Deutsches Bergbaumuseum) 2006. <te bestellen via chemnitz@saechsisches-industriemuseum.de>

FONCK Françoise, Les Maisons du Peuple en Wallonie. Répertoire indicatif. Namur, (IWP) 2009.

FREGONESE Lucio, Volta, grondlegger van de elektrochemie. Wetenschappelijke biografie van Natuurwetenschap & Techniek, deel 29, 2009. Amsterdam (Veen Magazines) 2009. (*zie boekbespreking*)

GEELLEN Kris, Het Eilandje. Antwerpen, (Cor Bezemer) 2008 (*zie boekbespreking*).

GRUBE Hans Achim, Industriebau als Ressource. Berlijn, (Jovis / Institut für Neue Industriekultur 2009 (*zie boekbespreking*)).

HALLET René, Het traject Vossem-Bevekom als onderdeel van de “Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen” (NMVB). Hoofdstuk III / De infrastructuur. Deel 1. In : Huldenbergs Heemblad, jg. 28 (2009), nr. 1, p. 40-72. <Dit is uiteraard een bijdrage die deel uitmaakt van een boeiende, lang lopende reeks afleveringen van dit Heemblad. Meer informatie via www.huisterdijle.be>.

HAMAIDE Frédéric (dir.), De glace et de verre. Deux siècles de verre plat franco-belge (1820-2020). Trelon (Fr.), (Musée du Verre) 2007 (met CD-Rom).

HAOUDY Karima, Le site minier du Bois-du-Luc: un repère dans le patrimoine industriel. In: Patrimoine de l'industrie / Industrial patrimony, deel 20 (jaargang 2008, nr. 2), p. 47-54.

JANSSENS Sarah, Reclame op Hasseltse keramiek 1895-1920. Magnifique, Hasseltse keramiek spreekt ! Hassel, (Nationaal Jenevermuseum / VUHK) 2009.

JOHNSON W., JALON R., e.a., Hugo Van Kuyck. The Architect of the Landing Operation. Antwerpen, (Nationaal Scheepvaartmuseum) 1994. (*zie boekbespreking*)

KRUISMANS Bert, Visionaire jongens, die Walen. In : De Morgen, 17-08-2009, p. 10-11.
<een op zijn minst origineel te noemen bijdrage, waaruit de passie van de Walen blijft voor hun industriële erfgoed en industriële geschiedenis>.

LALANDRE Alexandre, ROBLIN Laurent, Histoire des Ports de Paris et de l'Ile-de-France. Rennes, (Ouest-France) 2004. ISBN 2 7373 3308 3.

LESBROS Dominique, Les coulisses de Paris. Comment fonctionne la capitale au quotidien. Parijs, (Parigramme) 2007. ISBN 978 2 84096 471 1. (*zie boekbespreking*)

LIEBSCHER Robert, Wohnen für alle. Eine Kulturgeschichte des Plattenbaus. Berlijn, (Vergangenheitsverlag) 2009. ISBN 978 3 940621 08 3.
(www.vergangenheitsverlag)

LOCKE Tim & Anne, Bridges of the World. An illustrated history. Introduction by Eric DeLony. Basingstoke (Hampshire), (Automobile Association Developments Ltd.) 2008.

LOX Franke, De veerboot Anne. In : Ruimschoots, jg. 9 (2009), nr. 3, p. 25.

LUYCKX Marc, e.a. Radiocollectie ORM veilig gesteld voor het nageslacht. In : De Marconist, jg. 14, aug/sept/okt. 2009, p. 10-12.

MALONE Patrick M., Waterpower in Lowell. Engineering and Industry in Nineteenth-Century America. Bognor Regis (West Sussex, U.K.), (John Hopkins University Press) 2009.

MANTELEERS Willem, Zeilen boven de Belgica. In : Ruimschoots, jg. 9 (2009), nr. 4, p. 17-19.

MEGANCK Marc, Het rurale erfgoed. Brussel, Stad van Kunst en Geschiedenis, nr. 49. Brussel, (Ministerie van het Brussel Hoofdstedelijk Gewest) 2009.

MÖDDER Ulrich, BUSCH Uwe, Die Augen des Professors. Wilhelm Conrad Röntgen. Eine Kurzbiografie. S.I., (Deutsches Röntgen-Museum / Vergangenheitsverlag) 2009. ISBN 978 3 940621 02 3.
(www.vergangenheitsverlag)

Museen in Hessen. Ein Führer zu 370 hessischen Museen. Kassel, (Hessischer Museumsverband) 2008 (6de uitgave). (*zie boekbespreking*)

Musei d'Italia 2009. Rome, (Touring Editore) 2009. <*een complete gids met praktische informatie over meer dan 3200 Italiaanse musea, waaronder ongeveer 500 musea over industrieel erfgoed en wetenschappelijk patrimonium. Zie ook www.touring.com*>.

NEMETH Györgi (ed.), Growth, decline and recovery. Heavy industrial regions in transition. Miskolc, (Institute of History of the Hungarian Academy of Sciences / University of Miskolc) 2007. ISBN 978 963 661 770 7.

NEUBAUER Henrik (ed.), Erlebnis Wissen. Die besten Erlebnismuseum und Science Center. Der Reiseführer. Erweiterte und aktualisierte 2. Auflage. (BUBE Verlag) 2007. (*zie boekbespreking*)

OLLIVIER Hendrik, BONNE Geert, Een eeuw arbeid en strijd. Textiel, kleding en diamant. Gent, (Tijdsbeeld & Pièce Montée / AMSAG ISG) 2009. ISBN 978 90 8058 311 5.

OOSTERLYNCK Stijn, Een nieuwe toekomst voor industrieterreinen. In : Tienstiens, (Gent), nr. 17, lentenummer 2009, p. 20-22.
(*zie ook: www.juridat.be*).

- PARISI Roberto, RAMELLO Manuel (dir.), Percorsi del patrimonio industriale in Italia. Padova, (AIPAI) 2008.
- PINCHEDEZ Annette, Guide du Paris fluvial et maritime. Paris, (Editions du Valhermeil) 2008. ISBN 978 2 35467 027 6. <*Gids met tientallen erfgoedwandelingen in Parijs over scheepvaart, schippers, bruggen, haven en waterbouwkundig erfgoed*>.
- RASPOET Erik, Het best bewaarde geheim van Gent. Wintercircus Mahy. In : De Morgen, 5 september 2009, p. 68 en 69.
- ROBLIN Laurent, Cinq siècles de transport fluvial en France du XVIIe au XXIe siècle. Rennes, (Ouest-France) 2003. ISBN 2 7373 3307 5.
- ROECKNER Katja, Industriekultur in Berlin. Geschichtstouren für Entdecker. Berlijn, (Vergangenheitsverlag) 2009. ISBN 978 3 940621 10 3.
([www.vergangenheitsverlag](http://www.vergangenheitsverlag.com))
- RONCHETTA Chiara, TRISCIUOGLIO Marco (eds.), Progettare per il patrimonio industriale. Torino, (Celid) 2008.
- RONSE Tom, Op zoek naar een toekomst voor de autostad bij uitstek, waar de industrie voorgoed tot het verleden behoort. Detroit is Dood, Leve Detroit ! In : De Morgen, 8 augustus 2009, p. 26-27.
- SCHOLLIERS Peter, VIAENE Patrick, DELAET Jean-Louis, Belgium. National Report 2006-2009. In : Industriearchäologie – Industrial Heritage. TICCIH National Reports. Chemnitz – Freiberg, (Sächsisches Landesmuseum / IWGT – TU Bergakademie Freiberg) 2009, p. 25-33.
- SCHWADTKE Oliver, Oberbayern unter Strom. Die Geschichte des Kraftwerkstandorts Zolling. Berlijn, (Vergangenheitsverlag) 2009. ISBN 978 3 940621 01 3. ([www.vergangenheitsverlag](http://www.vergangenheitsverlag.com))
- SCOHIER Claire, Godin: on ne change pas l'affectation d'un site d'un coup de cuillère à poêle! In: Bruxelles en mouvement, br. 226, oktober 2009, p. 9-11.
- SEGERS Danny, STERKEN Christiaan., Over wetenschapshistorisch onderwijs. Proceedings van een colloquium gehouden te Gent op 6 februari 2008. Brussel, (C. Sterken – VUB) 2009. ISBN 978980553804 (bestellen via csterken@vub.ac.be).
- SMEYERS Aimé, Bij een proeve van inventaris van de Henegouwse molens. In: Molenecho's, jg. 37 (2009), nr. 2, p. 108-113.

STORM Anna, Hope and rust : reinterpreting the industrial place in the late 20th century. Stockholm, 2008.

TOLLET Annelies, Vilvoorde City, meer bepaald in de Far-West. Sociale huisvesting in Vlaams-Brabant. Leuven / Gent (Peeters, AMSAB ISG / Provincie Vlaams-Brabant) 2009. (zie boekbespreking).

VANDE CASTEELE Louis, Drie vuurtorens (te Oostende). In : Ruimschoots, jg. 9 (2009), nr. 4, p. 5-7.

VANDEGOOR Gust, Het schoolschip Mercator en zijn commandant Remi Van de Sande. Haacht, (Prov.l Verbond voor Heemkunde Vlaams-Brabant) 2009.

VAN DE MAELE Romain John, Vismarkten en vismijnen in Vlaanderen (1). In : Ons Heem. Tijdschrift over lokaal erfgoed in Vlaanderen, jg. 62 (2009) nr. 2, p. 5-19.

VAN DEN NIEUWENHOF Patrick, MINCH Arba, VIAENE Patrick, e.a. Rapport Erfgoedgemeenschap Rupelstreek. Maart 2009. Antwerpen, (Provincie Antwerpen / Departement Cultuur –Dienst Erfgoed) 2009(zie *boekbespreking*).

VAN DER STEEN Marc, e.a., Bergen op Stoom, productiebedrijven in de gemeente Bergen-op-Zoom vanaf 1800 tot 1950. Bergen-op-Zoom, (SIEB / Stichting Industrieel Erfgoed Bergen-op-Zoom) 2009. <Informatie : www.bergenopstoom.nl / info@bergenopstoom.nl / GSM Marc van der Steen : 06/46.25.27.20>.

VERDOREN Albert, N.V. Rederij A. Maas & Co. S.A.. In : Ruimschoots, jg. 9 (2009), nr. 3, p. 8-11.

Waas Erfgoed à la Carte. Sint-Niklaas (Toerisme Waasland vzw) 2009. <zeer degelijke en gedetailleerde erfgoed- en museumgids over het Waasland, www.toerismewaasland.be>.

WAMBACQ Johan, HEYNEN Hilde, VERPOEST Luc, Het Paleis op de Heide. Architect Maxime Brunfaut en het sanatorium te Tombeek. Gent / Antwerpen, (AMSAG-ISG / ASP / CVAa) 2009. ISBN 978 90 5487 628 1 (www.cvaa.be / www.vai.be)

WORLD'S HERITAGE. A complete guide to the most extraordinary places. London, (UNESCO Publishing) 2009 (*zie boekbespreking*).

Zeebrugge, Lissewege-aan-Zee. Attracties, bezienswaardigheden, info, tips, evenementen. Brugge, (Stad Brugge) 2009. www.brugge.be

BOEKBESPREKINGEN

BÖTTCHER Norbert, Siegfried Marcus, Bedeutender Ingenieur und vielseitiger Erfinder. Vom Mecklenburgischem Malchin nach Wien. Jüdische Miniaturen. Teez, (Verlag Hentrich & Hentrich) 2005 (ISBN 3-933471-84-2).

Ir. Siegfried Marcus (1831-1898) heeft zich, na een korte onderzoeksperiode in de chemie (omtrent ademgassen, namelijk in het Josephinum te Wenen) gevestigd als zelfstandige (in het 'Telegraphen Bauanstalt'), wat resulteerde in vijf "Privilegiën". Het betrof verbeteringen van de telegrafie, die door de Oostenrijkse spoorwegen en het Russisch leger gebruikt werden. Daarna werkte hij aan elektrische toestellen voor mijnontploffingen en ontwikkelde een 'vaporisator' om benzine in gasvormige toestand te brengen. Deze toestellen werden tentoongesteld op de Wereldtentoonstelling Antwerpen 1885. De daar eveneens tentoongestelde gasmotor werd later gebuikt om de eerste auto met elektromagnetische ontsteking te bouwen in 1890... Het originele exemplaar is tentoongesteld in het Technisch Museum te Wenen, waar het gerestaureerd werd tot een rijvaardige toestand. (Karel Haustraete)

DE CAIGNY Sofie, ANSEEUW Annelies, NEVEJANS Annelies, VAN IMPE Ellen, Het gekwetste gewest. Archievangids van de Wederopbouwarchitectuur in de Westhoek. Focus Architectuurarchieven. Antwerpen, (Vlaams Architectuurinstituut) 2009. ISBN 978-9080778702.

De Westhoek is ontegensprekelijk een unieke regio in Vlaanderen op het vlak van architectuur en stedenbouw. De grootschalige verwoesting door de Eerste Wereldoorlog en de gigantische wederopbouw achteraf bepalen tot op vandaag het uitzicht van de streek. De archievangids "Het gekwetste gewest" brengt voor het eerst, gespreid over 300 pagina's, de referenties van de archieven over de wederopbouw samen. Dit wordt in het boek geïllustreerd met uniek historisch beeldmateriaal. Het boek vertelt het verhaal van de wederopbouw vanuit de inbreng van architecten, aannemers, bouwheren en de lokale, provinciale en nationale overheid. Eerst komen de privaatrechterlijke archiefvormers aanbod, daarna overheidsinstellingen en tenslotte documentaire collecties en beeldcollecties. Het werk wordt afgesloten met een uitgebreide bibliografie, handige registers en indexen en tenslotte ook tal van praktische contactgegevens. Het boek is een onmisbaar instrument voor al wie geïnteresseerd is in de wederopbouwcultuur en architectuur binnen of buiten de Westhoek.

FALSER S.Michael, Industrie – Landschaft – Kunst. Der Steirische Erzberg. Chemnitz / Bochum, (Sächsisches Industriemuseum / Deutsches Bergbaumuseum) 2006.

Een meesterlijke case-studie omtrent een mijnbouwgebied in Oostenrijk. Vooral de methodologie en het buitengewoon illustratiemateriaal zijn opmerkelijk. Komen achtereenvolgens aan bod : geologie, topografie, geschiedenis van de plaatselijke mijnbouw, inventaris van de installaties, waardstelling en behoudsproblematiek, herbestemmingvoorstellen, vergelijkbare realisaties in en buiten Europa. Een aanrader. <te bestellen via chemnitz@saechsisches-industriemuseum.de>

FREGONESE Lucio, Volta, grondlegger van de elektrochemie. Wetenschappelijke biografie van Natuurwetenschap & Techniek, deel 29, 2009. Amsterdam (Veen Magazines) 2009. ISBN 978-0085711308 / NUR 581/918.

In deze kwalitatief hoogstaande reeks wetenschappelijke biografieën vallen de prachtige illustraties op en de uitstekende lay-out. De ontdekkingen van Volta hebben de wereld veranderd. Met behulp van teksten en tekeningen van Volta worden de vastgestelde verschijnselen uitgebreid toegelicht. Gelukkig bewaart de universiteit van Pavia in het Museo per la Storia de toestellen en manuscripten van hun beroemde landgenoot. Spijtig dat de instellingen van het hoger onderwijs in Vlaanderen geen interesse hebben voor hun illustere voorgangers, met uitzondering van de UGent en zijn Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen. www.veenmagazines.nl

GEELLEN Kris, Het Eilandje. Antwerpen, (Cor Bezemer) 2008.

Dit lijkvige boek (240 bladzijden, gedrukt in klein lettertype), de tweede druk van een in 2000 verschenen publicatie, is opgevat als een grootse kroniek. Het is een zeer interessante compilatie van informatie over (wellicht) de bekendste Antwerpse havenwijk. Het boek bevat talloze verhalen die uit het leven gegrepen zijn, talloze opmerkelijke anekdotes en verhalen. Voetnoten, wetenschappelijke aanpak, dat ontbreekt, maar daar staat tegenover dat dit boekwerk met veel gevoel voor ontelbare heemkundige feiten en wetenswaardigheden en met een grote liefde voor de “couleur locale” werd samengesteld.

Het eerste deel omvat teksten over onder meer de ‘Nieuwstad’, het oude Hanzahuis, het Brouwershuis, de bouw van de vroegste dokken, de bouw van Imalsotunnel enz. Dit deel volgt dus een min of meer chronologisch parcours.

In het tweede deel "Het Eilandje Revisited" leest men herinneringen aan de meer recente geschiedenis van het studiegebied (en de havenomgeving) : over het "Globaal Structuurplan Antwerpen, over "Stad aan de Stroom, de "verlofting" van talrijke stapelhuizen, de sloop van de Koninklijke Stapelhuizen, het ontstaan van het MAS, over de laatste stedenbouwkundige plannen voor het Eilandje en de nieuwe impulsen sedert zeg maar 1990-1995.

Het boek is moeilijk te vinden buiten Antwerpen. Daarom het adres van de uitgever : Cor BEZEMER, Verbindingsdok, 26-30, 2000 Antwerpen.

GRUBE Hans Achim, OTTO Markus, e.a., Industriebau als Ressource. Berlijn, (Jovis Verlag / Institut für Neue Industriekultur INIK) 2009.

Dit is een zeer vernieuwende en ronduit grensverleggende studie omtrent behoudsstrategieën en de methodieken, toegepast bij de herbesteding van meer dan 30 industrieel erfgoedrelicten in het Duits-Poolse grensgebied Lausitz. Het boek valt uiteen in twee delen, respectievelijk "Denken" (deel 1) en "Handelen" (deel 2). Vooral de systematische, tot op het bot doorgevoerde analyse van het (meestal tijdrovende en moeizame) herbestedingsproces van de gebouwen van de besproken casestudies is erg verhelderend. Van daaruit worden succesrijke renovaties verklaard

of (in een aantal gevallen) gemiste kansen onder de loep genomen. Het boek kan ons inziens als een echt referentiewerk beschouwd worden. Ook de vormgeving van het boek is buitengewoon verzorgd en origineel. ISBN 978-3-939633-86-0. www.jovis.de.

JOHNSON W, JALON R., e.a., Hugo Van Kuyck. The Architect of the Landing Operation. Antwerpen, (Nationaal Scheepvaartmuseum) 1994 (brochure, 31 p.).

Ir. Hugo Van Kuyck (1902-1975) speelde een zeer belangrijke rol in de operatie Overlord door de toekomstige landingsplaatsen in kaart te brengen volgens een door hem ontworpen systeem. Het Amerikaanse leger verleende hem verschillende onderscheidingen: hij verliet de actieve dienst in 1945 met de graad van Luitenant-kolonel. Daarnaast was hij bekend als architect van de torenflats in de Luchtbal-wijk te Antwerpen, het kantoorgebouw van de Sociale Zekerheid (Prévoyance Sociale) te Brussel, paviljoenen voor de Wereldtentoonstelling 1958 en Belgische ambassadegebouwen. (Karel Hastraete)

LESBROS Dominique, Les coulisses de Paris. Comment fonctionne la capitale au quotidien. Parijs, (Parigramme) 2007. ISBN 978 2 84096 471 1.

Dit boek duikt achter de coulissen van het voor iedereen zichtbare Parijs. Het initieert ons in de vreemde en complexe verborgen werelden van de grootstad. Hoe wordt Parijs verlicht? Hoe werkt het rioleringssysteem? Waar worden de planten gekweekt die de tientallen parken bevoorraden? Hoe werken de grootmarkten en hoe is de toevoer van voedingswaren georganiseerd? Hoe wordt het luchtverkeer geregeld? Van waar komt het meel van de duizenden Parijse bakkers? Waar bevinden zich de museadepots? Hoe wordt het afvalwater gezuiverd? Hoe opereert de brandweer? Waar zit het knooppunt van de metrodispatching en hoeveel mensen werken in de metro? Hoeveel radio- en televisiezenders zijn er in Parijs actief? Hoe oud zijn de Parijse gevangenen? Hoe verloopt de elektriciteitsdistributie?

Deze en nog meer vragen (en dit is niet gelogen) worden beantwoord in dit fascinerend en voortreffelijk geïllustreerd boek, uitgegeven door Parigramme, wellicht de beste uitgeverij over allerlei Parijse onderwerpen. Prijs: 19 €. Een absolute aanrader!

Museen in Hessen. Ein Führer zu 370 hessischen Museen. Kassel, (Hessischer Museumsverband / Verlag Winfried Jenior) 2008 (6de uitgave). ISBN 978-3-934377-50-9.

In dit zeer verzorgd werk worden 370 musea besproken vooral het aantal en de verscheidenheid vallen op. In het kader van industrieel erfgoed zijn volgende rubrieken belangrijk: apotheek, architectuur, auto, mijnbouw, chemie, fysica, computer, spoorwegen, ijzer (ontginning en verwerking, gietijzer), handwerk, energie, spin- en weefindustrie, vliegtuigbouw, foto, glas, industrie- en techniekgeschiedenis, communicatie, landbouw (leder, vlas, voeding, tabak, bier en wijn), geneeskunde (inclusief tandheelkunde). Zelfs 'Hasenhaarschneiderei' en 'Kammherstellung' ontbreken niet! Alle nuttige gegevens worden vermeld. (zie ook : www.museum-in-hessen.de / www.museumsverband.hessen / www.jenior.de). (Karel Haustraete)

NEUBAUER Henrik (ed.), Erlebnis Wissen. Die besten Erlebnismuseum und Science Center. Der Reiseführer. Erweiterte und aktualisierte 2. Auflage. (BUBE Verlag) 2007. ISBN 13.978-3938806-85-2. (Zie ook : www.expedition-zukunft.org)

Samen met het Stifftverband für die Deutsche Wissenschaft beveel ik deze reisgids doorheen de wetenschappen van harte aan. De verschillende takken worden belicht door een korte beschrijving waar de geschiedenis en de belangrijkste verzamelingen beschreven worden, evenals de praktische informatie.

Een keuze uit 72 musea en collecties :

Industrieel erfgoed : Deutsches Technikmuseum Berlin, Glashütte Gernheim te Petershagen, Deutsches Bergbaumuseum te Bochum, Zinkfabrik Altenberg te Oberhausen, Textilfabrik Cromford te Ratingen, Deutsches Museum te Bonn en München.

Geneeskunde en farmacie : Medizin- und Pharmaceutische Sammlung te Kiel, Horst-Stoeckel Museum der Anästhesiologie te Bonn.

Wetenschappen : Planetarium te Hamburg, Deutsches Chemiemuseum te Merseburg, Phänomena te Flensburg, Mathematikum te Giessen, Arithmeum te Bonn, Phänomena te Essen.

In de rand van het 14de TICCIH-Congres bezocht ik nog een aantal zeer goede musea:

- **Sächsisches Industriemuseum te Chemnitz**, met een overzicht van het DDR-industriewezen en de vroegste waarneming van zure regen. De heen- en terugreis met een stoomlocomotief viel bijzonder in de smaak van de congresdeelnemers.

- **Medizinhistorisches Museum der Charité te Berlijn**: de vaste tentoonstelling van preparaten is uniek. Ook een leek ziet er het verschil tussen de longen van een roker en een niet-roker. De tijdelijke tentoonstelling over gerechtelijke geneeskunde staat op een hoog peil.

- **Hygiëmuseum te Dresden** : de glazen man is een positieve herinnering aan het verleden, de “wetenschappelijk” ondersteuning van rassentheorieën een negatieve. De tijdelijke tentoonstelling over arbeid is de meest gedocumenteerde tentoonstelling die ik ooit heb gezien. Bovendien werden alle moderne communicatietechnieken ingezet om het resultaat van drie jaar onderzoek en interviews begrijpelijk voor te stellen.

- **Liebigmuseum** : sinds de heropbouw na WO II is er niets veranderd aan het oorspronkelijk laboratorium van Liebig, de uitvinder van de landbouwscheikunde!

- **Jahrtausendturm te Magdeburg**, een museum zoals dat vijftig jaar geleden in de mode was met naïeve schilderijen, simplistische slogans en stuntelige replica's. Alleen de toekomstvisie, verzorgd door de plaatselijke universiteit is belangwekkend.

De inspanningen om wetenschap en techniek te bevorderen in Duitsland zijn indrukwekkend. Er is zelfs een mobiele tentoonstelling in een trein... Hopelijk zal Vlaanderen ooit het Duitse voorbeeld navolgen! (Karel Haustraete)

TOLLET Annelies, Vilvoorde City, meer bepaald in de Far-West. Sociale huisvesting in Vlaams-Brabant. Leuven / Gent (Peeters, AMSAB ISG / Provincie Vlaams-Brabant) 2009. ISBN 978-90-429-2287-7.

In het kader van de reeks “Accenten uit de geschiedenis van Vlaams-Brabant” koos AMSAB-Instituut voor sociale Geschiedenis voor het onderwerp “sociale huisvesting”. Na een historisch overzicht over het ontstaan van een huisvestingsbeleid, wordt de oprichting van de Mauris Duchéwijk beschreven. Het leven van vandaag wordt geïllustreerd door 24 verhalen van bewoners gaande van de voorzitter van de SPA-wijkafdeling over de KAV-voorzitter tot Poolse en Marokkaanse inwijkelingen. De foto's van Piet Janssens geven de sfeer weer van deze wijk.

“Op verkenning in de Far-West” is een wandeling waar men kennis maakt met het eigen karakter van deze wijk van de Lourdesgrot (waar de Vlaamse Leeuw duidelijk maakt naar welke politieke partij de voorkeur van de pastoor gaat -op de achterraut van zijn auto maakt hij bovendien reclame voor een gelijkgezind Antwerps weekblad) naar het bedrijventerrein langs de zandwegen, waar men de tuinen kan bekijken. Daar kan men beleven hoe een tuinvijk, opgericht in 1920, is geëvolueerd. Gelukkig is de vervuiling gedaald, onder meer door het stilleggen van de cokesfabriek en de verminderde industriële activiteit. Het liedje van Kris De Bruyne blijft echter actueel. (Karel Haustraete)

VAN DEN NIEUWENHOF Patrick, MINCH Arba, VIAENE Patrick, SCHOETERS Patrik, e.a. Rapport Erfgoedgemeenschap Rupelstreek. Maart 2009. Antwerpen, (Provincie Antwerpen / Departement Cultuur –Dienst Erfgoed) 2009.

De provincie Antwerpen en de gemeenten en erfgoedactoren van de Rupelstreek werkten in het Colibri verder aan een traject dat ze enkele jaren gestart zijn. Hiermee willen ze komen tot een verdere ontsluiting van en een meer structurele samenwerking rond het erfgoed in de Rupelstreek. Eerder verscheen “Deelcollecties erfgoed Rupelstreek” (2008). Huidige publicatie verbreedt dit beeld en stelt de vraag waarom er voor wie de erfgoedzorg dient. De bundel bevat o.m. een bijdrage omtrent ecomusea, samengesteld door Patrick Viaene en een mooie portretten van medewerkers aan plaatselijke erfgoedinitiatieven door Patrik Schoeters.

Meer info op www.provant.be. (Karel Haustraete)

****** WERELDERFGOEDLIJST ******

WORLD’S HERITAGE. A complete guide to the most extraordinary places. London, (UNESCO Publishing) 2009

Prachtig uitgegeven overzichtswerk over alle monumenten en landschappen, die tot medio 2008 opgenomen werden op de Unesco-lijst van het Werelderfgoed. Uitgegeven in compacte vorm als paperback van 820 bladzijden. Rijk geïllustreerd met voortreffelijke registers en cartografisch materiaal. ISBN 978-923204122-9. Website : <http://whc.unesco.org/>

Hierna volgt de volledige lijst van items uit deze lijst, die een verband hebben met industrieel (en wetenschappelijk) erfgoed. De volgorde is chronologisch volgens de opname in het UNESCO-register. Opvallend is in deze lange lijst (met 46 items) het rijke industriële erfgoed uit Vlaanderen (op één uitzondering na) tot op vandaag afwezig is. Ook opvallend : de grote meerderheid van de industriële sites op de lijst ligt in Europa (36), slechts 6 sites liggen in Amerika, 4 in Azië en 0 (!) in Afrika.

OPGENOMEN IN DE PERIODE 1978-1990:

1978 : Zoutmijn te Wieliczka (Polen)

1980 : Mijnstad Roros (Noorwegen)

-
- 1982 : 'Salines Royales' te Arc-et-Senans (Frankrijk)
  - 1986 : 'Ironbridge Gorge' (Engeland)
  - 1988 : Stadscentrum en zilvermijnen van Guanajuato (Mexico)
  - 1988 : 'Valle de los Ingenios' en suikerplantages te Trinidad (Cuba)

OPGENOMEN IN DE PERIODE 1991-1999:

- 1991 : Eiffeltoren en Seineoevers te Parijs (Frankrijk)
- 1992 : IJzerertsmin Rammelsberg en centrum van Goslar (Duitsland)
- 1994 : Hoogovens en gieterij te Völklingen (Duitsland)
- 1995 : Textielfabrieken en textielstad Crespi d'Adda (Italië)
- 1996 : Canal du Midi (Frankrijk)
- 1996 : Verla-papiermolens en papierfabriek te Verla (Finland)
- 1997 : Observatorium en maritiem erfgoed te Greenwich (Engeland)
- 1997 : Molens van Kinderdijk / Elshout (Nederland)
- 1998 : Semmerling spoorweg (Oostenrijk)
- 1998 : De vier historische scheepsliften op het Centrumkanaal te La Louvière (België)
- 1998 : Ir. D. F. Wouda-stoomgemaal in Friesland (Nederland)
- 1999 : Droogmakerij de Beemster, Beemsterpolder (Nederland)
- 1999 : Tabakplantagelandschap Vinales (Cuba)

OPGENOMEN SEDERT 2000:

- 2000 : Blaenavon leisteenexploitaties, Wales (Groot-Brittanië)
- 2000 : Qingchang-gebergte en Diriangyan-irrigatiesysteem (China)
- 2001 : Neolithische silexmijn te Spiennes (België)
- 2001 : New Lanark, nederzetting en textielfabrieken, Schotland (Groot-Brittanië)
- 2001 : Portwijnngaarden langs de Douro nabij Porto (Portugal)
- 2001 : Saltaire, nederzetting en textielfabrieken (Engeland)
- 2001 : Kopermijnen en industrieel landschap te Falun (Zweden)
- 2001 : Steenkoolmijn Zollverein te Essen (Duitsland)
- 2001 : Textielfabrieken in de Derwent vallei (Engeland)
- 2002 : Tokaj wijngaarden en landschap van de Tokaj wijnproductie (Hongarije)
- 2003 : Kew Gardens en haar historische serres te Londen (Engeland)

- 2003 : Historische haveninstallaties en pakhuizen in Liverpool
- 2004 : Chatrapati Shivaji (voormalige spoorwegterminus Victoria) te Mumbai (Indië)
- 2004 : Valberg Radiozendmasten en telecommunicatieapparatuur (Zweden)
- 2005 : Humberstone & Santa Laura Zwavelfabrieken (Chili)
- 2005 : Drukkerij Plantin-Moretus te Antwerpen (België)
- 2006 : Jahrhunderthalle, vroeg voorbeeld van bouwwerk in gewapend beton, Wroclaw (Polen)
- 2006 : Agave cultuurlandschap en Tequilaproductiecentra, Tequila (Mexico)
- 2006 : Mijnbouwlandschap van Cornwall & West Devon (Engeland)
- 2006 : Irrigatiesysteem te Aflaj (Oman)
- 2006 : Mijnstad en mijnrelicten te Sewell (Chili)
- 2007 : Zweefbrug te Bilbao / Vizcaya (Spanje)
- 2007 : Iwami Ginzan zilvermijnen en hun omgeving (Japan)
- 2007 : Canal du Rideau (Canada)
- 2007 : Terrasvormige wijngaarden te Lavaux (Zwitserland)
- 2007 : Mehmed Pasha Sokolovic Brug te Visegrad (Bosnië-Herzegovina)
- 2008 : “Rhaetian Railway System”, omgeving van Albula en Bernina (Italië & Zwitserland)

Nog niet in het boek opgenomen maar wel al op de UNESCO –Lijst van het Werelderfgoed zijn volgende industriële of pre-industriële sites :

- de hydraulische uitrusting te Shushtan (Iran)
- de uurwerkstad en uurwerkfabrieken te Chaux-de-Fonds (Zwitserland)
In deze stad staan enkele van de eerste villas van de bekendste 20ste eeuwse architect Le Corbusier (FR). Een ervan de villa Schwob of villa Turque uit 1916-17 werd prachtig gerestaureerd tot promotie huis van Swatch horloges.
- de kanaalbrug van Cysyllte (Groot-Brittannië), zie foto's Wikimedia

INHOUD

Voorwoord.....	2
Verslag van enkele voorbije activiteiten...	3
Komende activiteiten.....	8
Oproepen.....	12
Erfgoednieuwtes uit de regio's.....	13
Vlaanderen, Brussel, Wallonië.....	13
Internationaal nieuws.....	30
Onder de leeslamp	38
Boekbesprekingen.....	46

HOE LID WORDEN VAN SIWE VZW ?

Door uw bijdrage te storten op rekening 001-3088106-90 van SIWE vzw
 Stapelhuisstraat 15 3000 LEUVEN
 (IBAN : BE 34 00 13 0881 0690 – BIC : GEBABEBB)

Prijs jaarlijks lidmaatschap:

BELGIË

Sympathiserend lid : 20 €

Vereniging : 30 €

Steunend lid, bedrijf : 50 €

BUITENLAND

Sympathiserend lid : 30 €

Vereniging : 40 €

Steunend lid, bedrijf : 50 €

SIWE vzw is aangesloten bij

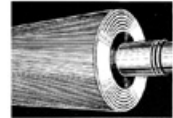
CONTACTCENTRUM
VOOR
ERFGOEDVERENIGINGEN

Met de steun van de Vlaamse Gemeenschap en

N.V. Domein Ternesse S.A.

België-Belgique
P.B. - P.P.
BC 1680

Afritiekantoor: BIERBEEK
Erkenningsnr.: P209286

Afzender: SIWE v.z.w.
Stapelhuisstraat 15
3000 LEUVEN